

Primljeno: 22. 9. 2022.

Prihvaćeno za štampu: 25. 10. 2020.

Dr. sc. Muharem Štulanović, redovni profesor

Univerzitet u Bijaću
Islamski pedagoški fakultet
E-mail: ebuseba@hotmail.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، و بعد

NUŽNOST DUHOVNOG ODGOJA U CURRICULUMU IPF-A BIHAĆ

Sažetak

Nakon uvoda i razjašnjenja islamske duhovnosti, njene originalnosti, autentičnosti i konačno superiornosti u odnosu na druge vjere i religije, a koja se nalazi u samim temeljima našeg identiteta i garant je našeg opstanka na ovim prostorima, u radu govorimo o institucionalizaciji duhovnog odgoja u realni društveni život što predstavlja posebnu teškoću u multietničkom i multireligijskom društvu.

Islamski pedagoški fakultet (IPF) u Bijaću u svom nazivu ima prefiks islamski dok njegov odsjek Socijalna pedagogija i duhovna skrb (SPDS) nosi čak i prefiks duhovna što nužno zahtijeva uvođenje duhovnog odgoja u njegov curriculum ili daje legitimitet da se u predmetima, istraživanjima i diplomskim radovima iz islamskih i uporedo konvencionalnih predmeta mnoga pitanja proučavaju komparativno duhovno i znanstveno i/ili obratno znanstveno i duhovno s mentorima i komentorima iz vjerskih, odnosno konvencionalnih predmeta.

Poteškoća institucionalizacije vjere i njenih duhovnih vrijednosti u našem multikulturalnom društvu, a posebno islamskih, najbolje se vidi iz, još uvijek, pokušaja IZ BiH da potpiše Sporazum s državom BiH i postojanje opstrukcija i nepremostivih prepreka da se to realizuje, iako su takvi sporazumi potpisani s predstavnicima druga dva konstitutivna naroda! Na slične prepreke nailazili smo i mi kod realizacije, otvaranja i društveno-ekonomskog statusiranja našeg fakulteta, Odsjeka vjeronauke,

Socijalne pedagogije i duhovne skrbi kao i kod nekih predmeta, posebno Duhovne terapije, Genocida, odnosno Savremene historije Bošnjaka i sl.

Muslimani Bošnjaci, nažalost, imaju ostrašćene neprijatelje ali imaju i svoj identitet vjeru i superiornu duhovnost. Uz to što šejtani, đavoli u svom vlastitom, ali i ljudskom obliku i dalje rade na istim aktivnostima kao i devedesetih godina prošlog vijeka. Stoga, neka niko ne žali za onim što je prošlo, ali zato neka danas svojski radi na tome da se bez adekvatnog odgovora i spremnosti to ne smije pripremati i desiti nanovo. Treba učiniti sve potrebno da se očuva mir, ali uz to i sve potrebno za preveniranje najsurrovijih i najbrutalnijih napada koje možemo, sasvim je izvjesno, ponovo očekivati jer primjer Ukrajine egzemplarno govori da je to itekako moguće i realno i u ovom dobu.

Na duhovnom planu kao pripadnici Šehadeta, javnog svjedočenja vjere, dužni smo promovirati uvjerenje da je islam jedino ispravna monoteistička vjera pa ako to druga strana odbije, da im ponudimo ono što je Muhammed, a.s., svojedobno ponudio u vidu mubahale / međusobnog proklinjanja, deputaciji Nedžranaca koja mu je došla iz udaljenih, južnih dijelova Arapskog poluotoka.

Kazivanja u hermeneutici Kur'ana o tom historijskom slučaju i dan-danas je aktualno jer nudi put i način na koji se vodi istinski dijalog i trasira odnos s ostalim vjerama i religijama na doktrinarnom planu, bez pretjerivanja / ekstremizma i sile s jedne ili nemara s druge strane, ne samo na planu rata ili pokoravanja drugih ili njihovog slijeđenja, a što je posebno aktualno i u našem slučaju, u našoj domovini koja je multietnička i multireligijska sredina koja ima ekstremista na svim stranama, ali i razumnih ljudi, zemlja koja je doživjela rat i genocid i pokušaj zatiranja muslimanskog stanovništva. Izazov mubahale koji je historijski bio upućen deputaciji kršćana iz Nedžrana može se u savremeno doba prenijeti i na njihove sadašnje vjerske predstavnike ali isto tako, ne sporeći da ima iskrenih vjernika u svoje ideologije na svim stranama, asketa i dobrih ljudi i kod drugih (neispravnih) religija, ne samo muslimana, i njima preporučujemo da se makar zatvore u samoći između četiri zida i iskreno zamole Božiju milost da im se podari, ne bi li ih Uzvišeni zbog iskrenosti uputio na Pravi put.

Ključne riječi: *duhovnost, duhovna skrb, duhovna terapija, institucionalizacija duhovnosti, mubahala / međusobno proklinjanje, monoteizam, multietnička i multireligijska sredina*

UVOD

Uzvišeni Allah je stvorio nebrojene svjetove, poznate i nepoznate, tajne i javne, vidljive i nevidljive, materijalne i duhovne:

عَالَمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ [٦٤:١٨]

Poznavalac je nevidljivog i vidljivog svijeta, Silni i Mudri. (Kur'an, 64: 18)

Stvorio je raznovrsne vrste bića:

meleke koji su programirani da čine samo dobro:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ [٦٦:٦]

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti. (Kur'an, 66: 6)

džine kao vrstu duhovnih stvorenja koji žive paralelno s ljudima u nekoj dimenziji života koju ne vidimo;

šejtane iz njihove, džinske vrste kao suprotnost melekima, bića koja čine samo zlo:

قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ۖ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ [٢٨:١٥]

(...) "*Ovo je šejtanov posao!*" – uzviknu – "*on je, zaista, otvoreni neprijatelj koji u zabludu dovodi!*" (Kur'an, 28: 15)

i *čovjeka* koji je ambivalentno biće, sastavljen iz dvije komponente:

1. *materijalne*, koja mu stvara potrebu za hranom, pićem i utoljavanjem animalnih poriva, i
2. *duhovne*, koja stvara duhovne, nadmaterijalne potrebe. Ovu komponentu, najkraće rečeno, hrani i održava vjera.

Islam smatra da je očuvanje i zdravlje obiju komponenti bitno za čovjeka, njegovu porodicu, užu i širu zajednicu, ali i naglašava duhovnu komponentu za koju svakodnevno treba imati stimulanse i duhovnu hranu u vidu sistema ibadetskih aktivnosti, zikra i namaza, koja će mu držati normalnom tu duhovnu komponentu i s vremena na vrijeme obnavljati i čistiti je od natruha materijalizma.

Đavolsko / šejtansko neprijateljstvo prema čovjeku / vjerniku je primordijalno, seže od početka stvaranja čovjeka, prahistorije i ostaje zauvijek kao Božiji zakon za sva vremena, makar se đavo predstavljao kao prijatelj, kolega, komšija, predsjednik Predsjedništva, ministar, direktor ili bio u bilo kom drugom svojstvu ili ulozi.

Dragi Bog nas je na to upozorio u puno ajeta svoje posljednje Objave naredivši nam da tu istinu shvatimo i prihvatimo kao aksiom, pečateći Misiju kontinuiteta vjera i skrećući pažnju vjernicima na đavole / šejtane kako bi time predupredio izgovor i opravdanja za eventualne pogreške.

Uzvišeni kaže:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۗ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ [٣٥:٦]

Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u vatri. (Kur'an, 35: 6)

Ovo je Božije eksplicitno otkrivanje đavoljeg, sotonskog neprijateljstva prema ljudskom rodu i Ademovim potomcima koje je konstantno kroz čitav ljudski vijek, nikada ne dolazi u pitanje i zbog toga su ljudi u obavezi da ga smatraju svojim smrtnim neprijateljem pošto Uzvišeni naređuje u ajetu: فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا (*pa ga smatrajte neprijateljem*).

Šejtani postoje u:

- a) džinskom i
- b) ljudskom obliku.

Prvi djeluju **iznutra** čovjekove psihe i razuma / pameti, što je potvrđeno hadisom kao što navodi Buharija¹ i Muslim² od Safije b. Huzejj, r.a., da je Allahov poslanik, a.s., rekao:

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ

Šejtan, doista, kola po ljudskom tijelu krvnim sudovima.

Ibn Tejmije navodi u svojim fetvama³ da je blizina meleka i šejtana srcu čovjeka došlo toliko puta opetovano u tradicionalnim tekstovima i

¹ hadis, br.: 3281.

² hadis, br.: 2175.

³ *Medžmu'u-l-fetava*, 5/508.

vijestima da dostiže granicu tevatura, u što, dakle, nema sumnje da je vjerska istina. Prema tome kao što tvrdi i Nevevi u svome Minhadžu ova hadiska predaja se može razumjeti u svom osnovnom jezičkom značenju, tj. da šejtan doista kola po čovjeku kao što kola i krv.

- Nasuprot toga drugi šejtani u ljudskom obliku djeluju **izvana** na ljudsko tijelo u društvu, javno i tajno, materijalizovani u ljudske likove i spodobe.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ [٦:١١٢]

Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džina (...). (Kur'an, 6: 112)

Kako prepoznati ljudske šejtane, koji su nam prijetnja kao kolektivitetu?

Lahko i jednostavno jer Sotona / đavo ostaje smrtni, zakleti neprijatelj kojeg nikako, ama baš nikako ne možeš zadovoljiti i odobrovoljiti mirom, odricanjem, kompromisima i sl., osim gubitkom svojih prava, svoje države, vlasti, svoje zemlje, imetka, tj. svojom potpunom propašću, uništenjem, nesnosnom patnjom, genocidom i svim drugim vidovima nesreća koje čovjek ikako može doživjeti u đavolskom, ezelskom naumu da vjernika a time i Bošnjaka, ponizi, upropasti i uništi.

Posebno da ga izvede iz vjere što je najveća nesreća koju čovjek doživljava dunjalučki i eshatološki, pa kada to šejtanu uspije kod nekoga, tek tada je izvršio svoju misiju i tek tada se odriče čovjeka kojem se pretvarao da je prijatelj, savjetnik, drug i vodič u životu. Uzvišeni opisuje:

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [٥٩:١٦]

(...) Slični su šejtanu kad kaže čovjeku: "Budi nevjernik!" – pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: "Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!" (Kur'an, 59: 16)

Surova realnost i neizvjesna budućnost

Muslimani Bošnjaci u BiH ne zaslužuju ovo što im se desilo i što se dešava u vidu stalnih napada i neprijateljstva od strane njihovih komšija, njihovih otvorenih neprijateljskih lobiranja kao i priprema

koje se mogu tumačiti, dugoročno, samo da vode ka ratu, genocidu, istrebljenju i uništenju muslimana Bošnjaka.

Znajući da je to nepravedno ali i nerealno, nijedan bošnjački političar nije tražio neki ekskluzivitet za Bošnjake u vidu bošnjačke, muslimanske države. Sve što su tražili i traže jeste da se država oformi po uzoru na prihvatljive, evropske, građanske modele države gdje niko neće biti diskriminisan, ali ni povlašten.

Međutim, naše komšije hoće povlaštenost i ekskluzivitet. Samo za sebe! I dok odzvanjaju stalno samo „srpski“ zahtjevi i interesi s Istoka kroz pokušaj instaliranja Srpskog svijeta, i samo legitimni, „hrvatski“ sa Zapada u pokušaju formiranja Trećeg entiteta, Bošnjaci po svim džamijama u BiH i po bošnjačkim džematima u dijaspori svakog petka neizostavno uče i podsjećaju na pravdu za svakog, kroz ajet:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۗ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [١٦:٩٠]

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje. (Kur'an, 16: 90)

Mi ne možemo i ne smijemo drukčije, jer svijetom u krajnjoj konsekvenci vlada Uzvišeni i Svemogući Bog. Međutim, moramo uz to gledati na uzroke, realnost, koje čovjek mijenja svojom slobodnom voljom datom od Uzvišenog Gospodara.

Još uvijek su nam u sjećanju devedesete i postratni period otkrivanja i suočavanja s razmjerama genocida, urbicida, lingvocida, sakralocida i svih drugih zločina protiv Bošnjaka iz tog vremena, u pokušaju da se to registruje, sanira koliko je moguće i zapamti u kulturi sjećanja i pamćenja.

Zna se da je na području samo Bosanske krajine otkrivena 131 masovna grobnica, od toga samo u Prijedoru i okolici 61 stratište, a u 59 logora i drugih objekata za zatočenje ubijeno oko 3.500 osoba mahom bošnjačke i nešto hrvatske nacionalnosti.

Još uvijek nam je u živom sjećanju naša posjeta sa studentima IPF-a tek otkrivenoj i otvorenoj kolektivnoj grobnici Tomašica kod Prijedora, dok se čitavim krajem širio miris smrti i gotovo nepodnošljivi vonj ogromnog broja raspadnutih tjelesa civilnih žrtava, iz koje je

ekshumirano 435 posmrtnih ostataka osoba bošnjačke i hrvatske nacionalnosti, pobijenih i poklanih u ime genocidne politike srbočetničkih voždova. Da se razumiju razmjere tog zločina, može nam poslužiti primjer u Ukrajini gdje je na tek oslobođenom teritoriju otkrivena masovna grobnica s gotovo identičnim brojem isto tako mučenih i masakriranih civila nad čijom se sudbinom trenutno zgraža sav slobodni svijet, a zločini su počinjeni od strane ruskih falangi, srbočetničkih saveznika.

U Tomašici se našim studentima obratio i aktualni reisul-ulema dr. Husejn ef. Kavazović izražavajući žal i nesnosnu tugu “da nismo mogli zaštititi stanovništvo od tog progona, koncentracionih logora smrti, stradanja i genocida”.

Surova realnost je da šejtani, đavoli i dalje rade na istim aktivnostima kao i devedesetih. Neka niko ne žali za onim što je prošlo i što se ne može ničim nadoknaditi, zaboraviti, niti halaliti, ali neka iz toga izvuče pouku i danas radi na tome da se bez adekvatnog odgovora i spremnosti, to ne smije pripremati i desiti nanovo. Učiniti sve potrebno da se očuva mir, ali uz to i sve potrebno za preveniranje najsurovijih i najbrutalnijih napada koje možemo, sasvim je izvjesno, ponovo očekivati. Primjer Ukrajine govori da je to itekako moguće, realno i u ovom savremenom dobu.

Uzvišeni eksplicitno naređuje, ne samo tamo nekim drugima u bijelom svijetu nego i nama:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَأَخْرِبِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَغْلَمُونَ [٨:٦٠]

I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna. Sve što na Allahovom putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti. (Kur'an, 8: 60)

Znači, treba preduzeti sve što je u našoj moći, pa se tek onda osloniti na dragog Boga i na druge. U tom slučaju možemo računati na Božiju pomoć i milost. Ako se ne pripreмимо, i ponovo dozvolimo iznenaditi novim klanjem, protjerivanjem, genocidom, onda to i zaslužujemo, jer nismo shvatili poruku. A Allah će zamijeniti neposlušne narode s

drugima; a kakvim sve načinima, metodologijom i djelovanjem neočekivanih varijabli, to samo On Uzvišeni zna.

SLIJEPCI PORED OČIJU

Uzvišeni je stvorio ljude kao odgovorna bića, mukellefine, adresate objave, koja su negdje između pozicije meleka i šejtana, imaju slobodnu volju, razum i mogućnost slobodnog odabira zla ili dobra. I pored eksplicitne Objave i slanja Poslanika s misijom dao je za njih i jasne ajete, znakove / putokaze u realnom životu koji bi ih vođeni vlastitom pameću i razumom trebali navesti, voditi i stimulirati na odabir ispravnog puta siratul-mustekima.

Ti dokazi / ajeti su raznovrsni, susrećemo ih svaki dan, a pametan ih može „čitati“, razumijevati i shvatati kao znakove i putokaze vjere i imana.

Zar svaki ezan s munare koja strši u nebesa u muslimanskom mjestu nije opomena za pametnog?! Zar smrt bliske rodbine nije pravi znak kako nas sve čeka susret s onim o čemu nas Objava i Njegov poslanik obavijestite?!

Ako čovjek ne vjeruje, makar u svojoj podsvijesti, pa bi li se ponudio da leže u kabur umjesto najmilijih: oca, majke, djeteta kojima se to događa Božijom odredbom, pa da vidi i osjeti šta se krije iza vjerskih istina.

Zar posjeta bolesnicima koji su na smrtnoj postelji nije znak?!

Isto tako, zar nisu razumljivi znakovi za one koji pameti imaju razne katastrofe i nesreće kao što su zemljotres i njegova strašna, opominjuća huka, buka, straha koja uznemiri i životinje, pa i bujica, poplava, koja ispred sebe valja stijenje i kamenje, ruši brane, zgrade i sve što se nađe na njenom putu?!

Zar to nisu znakovi?!

Pa ipak, prosto je za ne povjerovati kako ljudi pored svih ovakvih i sličnih opomena, ajeta, događaja i katastrofa ostaju kao da se oni nisu ni desili. Nisu ih znali pročitati i nisu ih znali razumjeti.

Kur'an većinu takvih poredi sa životinjama:

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ ۗ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا [٢٥:٤٤]

Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji shvatiti? Kao stoka su oni, čak su još dalje s Pravog puta skrenuli. (Kur'an, 25: 44)

Onaj ko ne zna čitati ove ajete / znakove izgubio je, ili je lišen velike blagodati koju Uzvišeni daruje ljudima, a koja pravi razliku između vjernika i nevjernika.

Uzvišeni Allah u Kur'anu tako moćno, božanski ali i racionalno, da to može razumjeti čak i svaki obični, razumom obdareni čovjek koji s pažnjom čita Kur'an, navodi primjere i ajete za pametne i razumom obdarene da čovjeku zastane pamet i upita se: – Pa zar ni ovo nisu shvatili?!

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ ۗ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۗ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [V:179]

Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju – a njima ne shvaćaju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su zaista nemarni. (Kur'an, 7: 179)

Islamska duhovna superiornost izvire iz autentičnosti Objave

Biti musliman znači pripadnost ummetu od gotovo milijardu i po ljudi, kao sljedbenik jedine, ispravne nebeske vjere kojom se pečate sva Božija javljanja i objavljivanja u kontinuitetu i totalitetu vremena.

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ۗ ... [3:19]

Allahu je prava vjera jedino – islam. Kur'an. (3: 19)

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ [3:85]

A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onome svijetu nastradati. (Kur'an, 3: 85)

Svjesni smo globalne situacije i činjenice da smo kao muslimani Bošnjaci okruženi morem nemuslimana u Evropi kojih ima oko pola milijarde. Naime, početkom 2019. godine, broj stanovnika EU, kada je

imala 28 članica, iznosio je 513,5 miliona⁴ i, naravno da ta činjenica mora utjecati na naše reakcije.

Samo ta činjenica kod muslimana dovoljna je da izaziva kompleks i budi strah od genocida i pokušaja zatiranja i biološkog uništenja koji su nam se izdešavali, strah od nemuslimanskog okruženja koje se nastoji, raznoraznim odricanjima i ustupcima na račun vjere, nacije, identiteta, odobrovoljiti jer su ovi drugi i drugačiji, jači, brojniji, vojno nadmoćniji. U tome je možda traženje opravdanja i razloga što je svojevremeno i reis IZ-e iz komunističkog doba i ranijeg sistema neke ajete Kur'ana Časnog nazvao šovinističkim jer „nisu u skladu s međunacionalnim suživotom“, dok je drugi, kao i neka kvaziislamska ulema, pisao i izjavljivao da islam nije jedina, ispravna vjera i jedina posjednica i nasljednica pravog puta...

Kao pripadnici Šehadeta, javnog svjedočenja vjere, dužni smo promovirati uvjerenje da je islam jedino ispravna monoteistička vjera pa ako to druga strana odbije, razgovarati i sarađivati s njima makar na onome u čemu se slažemo, a to su: vjeronauka, ustroj moralnih principa u društvu, borba protiv korupcije, droge, alkoholizma, društvenih bolesti homoseksualizma i sl., a kada je potrebno i nužno, onda s njima raspravljati i disputirati na najljepši način, svakako ne odustajući od principa naše vjere pa na koncu ponuditi im i ono što je Muhammed, a.s., svojedobno ponudio deputaciji Nedžrana. Naime, pitali su ga kršćani Nedžrana o tome kako islam gleda na kršćanstvo i njihovu ideologiju trojstva, to da smatraju Isusa, nekad bogom, nekad sinom boga, a njegovu majku bogorodicom.

Napominjemo da su ove mitove i doktrinarne pogreške odbili i neki savremeni kršćanski teolozi, profesori kršćanske teologije s najpoznatijih svjetskih univerziteta kazavši da je to samo crkveni mit. Naime, sedmerica poznatih univerzitetskih profesora iz Britanije napisali su zajedničku knjigu pod nazivom *The Myth of God incarnate (Mit božije inkarnacije)* koja je prvi put objavljena 1977. u Londonu. Do 1981. (dakle, za samo četiri godine) već je bilo razgrabljeno šest izdanja ove knjige. Ovdje se radi o autorima, intelektualnoj eliti i profesorima kršćanske teologije s Oksforda, Kembridža, Birmingema i

⁴ Broj stanovnika u EU smanjen na 447,7 miliona:

<https://www.aa.com.tr> > svijet > broj- (...), pristupljeno, 17. septembra, 2022.

dekanu jednog fakulteta u Engleskoj. Knjiga i njeni autori doživjeli su strahovit napad od Crkve kao i zahtjev da se smijene sa svojih položaja crkvenih velikodostojnika. Uprkos tome, knjiga je doživjela svjetski uspjeh.

Budući da znamo koliko je neoprostiv grijeh dragom Bogu pripisivati druga, sina, družicu i sl., a to i stalno ponavljamo kao aksiom i doktrinarnu istinu na svakom rekatu u našim namazima i molitvama učeći *Fatih*u u kojoj se kaže:

[اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [۱:۶] صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ]
[۱:۷

Uputi nas na Pravi put, na Put onih kojima si milost Svoju darovao, a ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali! (Kur'an, 1: 6-7); onda smo u obavezi, ne samo zbog običnog prozelitizma nego i zbog altruizma i ljubavi prema ljudskom rodu, da ukažemo kako su sljedbenici iskrivljenih „nebeskih“ vjera na stranputici i da ih osvijestimo, jer im je vjera doživjela ljudski upliv i iskrivljenja kroz historiju, te da slijedom te istine, ako hoće da budu monoteistički vjernici, trebaju prihvatiti jedinu, autentičnu, ispravnu i kod dragog Boga prihvatljivu vjeru, a koja je najavljena u njihovim svetim tekstovima, kao i zadnji Poslanik, a.s.!

Muslim⁵ bilježi predanje iz kojeg se eksplicitno vidi da su svi sadašnji sljedbenici ranije objavljenih vjera (koje su iskrivljene i nemaju svojih autentičnih zapisa) dužni slijediti Muhammeda, a.s.:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ.

Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, svaki pojedinac koji čuje za mene, bilo da se radi o židovu ili kršćaninu, zatim umre, a ne povjeruje u moju misiju, ući će u vatru džehennema - pakla.

Imam en-Nevevi u komentaru hadisa tvrdi da je ovo eksplicitna derogacija svih ranijih nebeskih objava s Objavom Muhammedu, a.s.

Na primjeru kršćanstva koje je historijski najbliže islamu, a čak ni oni nemaju zapisanu, autentičnu objavu, to je lahko shvatiti. Općepoznato je da oni svoju objavu nisu uopće zapisali i sačuvali. Njihova sada

⁵ Muslim, *Sahih*, br.: 153

priznata, kanonska evanđelja, koja su izvor kršćanstva, pisana su daleko iza smrti Isusa ili Isa'a, a.s., i ne sadrže objavu nego su autori od sebe pisali sadržaj evanđelja. Što idemo dublje u historiju, primjer drugih objava i njihovog iskrivljavanja i gubljenja je i vidljiviji tako da ostaje samo jedna, zadnja, autentična Objava koja je u potpunosti sačuvana, zapisana i memorisana, a to je Kur'an Časni.

Islam se dostavlja najljepšom metodom, ne nameće silom

U hermeneutici Kur'ana i klasičnim tefsirima navode se kur'ansko-sunnetska kazivanja o deputaciji iz Nedžrana koja je došla Allahovom Poslaniku, a.s., raspravljajući s njim o vjerskim istinama povodom čega su, onda, objavljeni ajeti iz sure Ali-Imran, posebno od 61. ajeta pa nadalje. U tom kazivanju se spominju aksiomi i istine islamske doktrine u koju nema sumnje, a pošto islam nije ekskluzivno pravo samo jedne grupe ili naroda, jedne zemlje, nacije ili rase, onda smo dužni DOSTAVITI, NE NATURITI SILOM, te istine i altruistički ih podijeliti sa svim pripadnicima ljudske roda i stanovnicima zemaljske kugle, ma koje vjere i kojeg ubjeđenja i ideologije bili. Kur'an kaže:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۗ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۗ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [٢:٢٥٦]

U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. – A Allah sve čuje i zna.

Kazivanje koje je predmet sure Ali-Imran, ali i mnogobrojnih hadisa Allahovog Poslanika, a.s., i dan-danas je aktualno jer nudi put i način na koji se vodi istinski dijalog i trasira odnos s ostalim vjerama i religijama na doktrinarnom planu, ne samo na planu rata ili pokoravanja drugima ili njihovog slijeđenja, a što je posebno aktualno i u našem slučaju u našoj domovini koja je multietnička i multireligijska, sredina koja ima ekstremista na svim stranama ali i razumnih ljudi, zemlja koja je doživjela rat i genocid i pokušaj zatiranja muslimanskog stanovništva.

Postoji veliki broj različitih vjera i ideologija koje nastoje osvojiti primat, biti u žiži i najviše utjecati na svijet, na društvo u svim porama života, od politike do ekonomije i osnovnih životnih radnji i aktivnosti. Naravno, postoji i zloupotreba vjere i njeno korištenje u dunjalučke

svrhe i koristi, postoje njena ekstremistička shvatanja i primjena, ali i obratno neutemeljena neprijateljstva i fobije prema vjeri i vjernicima.

To je najizraženije prema islamu i muslimanima, možda iz razloga što je islam najraširenija religija s najbrojnijim sljedbenicima, što je donosilac ove vjere vjerovjesnik Muhammed, a.s., Pečat Objavi i Božijem javljanju nakon kojeg nema više poslanika, koji se i u savremeno doba i kod nemuslimanskih autora smatra najvećom historijskom ličnošću koja je izazvala najveći uticaj na čovječanstvo, ali možda i iz razloga što je posljednja monoteistička božanska vjera koja je derogirala i stavila van snage sve ono što je prije nje od „nebeskih“ monoteističkih vjera objavljeno.

Kod nas postoje međureligijska udruženja, organizacije i vijeća, kako na lokalnom i državnom nivou, tako i na svjetskom, a čiji bi zadatak bio da promovira mir među religijama, suživot, toleranciju i trpeljivost među različitim etničkim i nacionalnim grupama i religijama.

Kod nas djeluje i Međureligijsko vijeće s predstavnicima tri konstitutivna naroda i njihovim religijama, a na evropskom nivou djeluje Evropsko vijeće vjerskih lidera (ECRL), koje ima četrdesetak predstavnika: judaizma, kršćanstva, islama, budizma, hinduizma, sika, i dr., a u Sarajevu su održavane i međunarodne konferencije pod motom: Religions for Peace (Religije za mir) itd.

Djelovanje u takvim organizacijama predstavlja pozitivno, mirovno, humanističko i altruističko djelovanje, ali je jako osjetljivo u ideološkom smislu i domenu pošto sve religije pretenduju na svoju istinu i zbog toga izbjegavaju razgovor na tu temu.

Kako onda uskladiti njihovo međusobno djelovanje za mir i toleranciju, pod takvim uvjetima gdje se drugi smatraju da nisu na istini?!

Praktično se to prevazilazi na način da se potenciraju stvari u kojima se slažu, a izbjegavaju druge u kojima se razilaze.

Međutim, smatramo da to nije dovoljno sa strane pripadnika i sljedbenika istinske božanske religije kao što je islam, koji sigurno posjeduju istinu i moraju je altruistički podijeliti s drugima, ne da ih sile na nju, nego da im tu istinu otkriju i dostave, metodološki, na najljepši mogući način, pa neka se poslije toga svako odredi slobodno po svom nahođenju i uvjerenju, po svojoj savjesti, kako god hoće. Međutim,

logično bi bilo da ako već jedni druge uvažavamo, kako svi tvrde, zašto oni odbijaju da priznaju Muhammeda, a.s., kao poslanika, zauzvrat kao što mi priznajemo i vjerujemo u sve ranije poslanike.

- Zbog čega, uopće, želimo da govorimo o vrijednostima vjere i religije, o autentičnosti i iskrivljenju Božije objave, rastavljanju mitova od istinske religije?

- Zbog čega želimo da ukažemo na autentičnost i božanstvenost Kur'ana ističući njegovu saobraznost s naučnim činjenicama našega doba ali i ljudsko uplitanje u Božiju Objavu kod drugih nebeskih vjera, ondje gdje postoje nesumnjivi historijski i naučni dokazi jer su to proučavali i dokazivali, podjednako, nezavisni učenjaci i s istoka i sa zapada; učenjaci islamske i neislamske provenijencije?

- Zbog čega ističemo historijsku činjenicu da se od svih objava i Božijeg javljanja autentično sačuvao samo Kur'an?

Kur'an nije objavljen i poslan samo plemenu Kurejš, iz kojega potječe Muhammed, a.s., niti samo Saudijcima, Arapima; niti jednoj zemlji, jednom narodu ili jednoj rasi; samo vjernicima, muslimanima ili ljudima kao vrsti, niti, čak, samo stanovnicima Zemlje nego je poslan svim Allahovim stvorenjima i svjetovima na dunjaluku i u kosmosu. Kur'an kaže:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [٢١:١٠٧]

A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali. (Kur'an, 21: 107)

Kur'an je zadnja Božija Objava u lancu Božijeg javljanja čovječanstvu jer su prijašnje Objave bile ograničenog karaktera na pleme ili narod, tj., određenu skupinu, dok je Kur'an multidržavnog, multinacionalnog, multirasnog i kosmičko-svemirsko-zemaljskog karaktera!

Što je najbitnije, te ograničene Objave nisu se uspjele sačuvati u svom autentičnom obliku ili nisu čak ni zabilježene u originalu, nego su ih ljudi kod prenošenja, generacijama iza sebe, mijenjali, dopunjavali, ispuštali i dodavali tj., raznim intervencijama izmijenili i iskrivili.

Muslimani, vjernici ne tvrde da je Kur'an, a.š., kao božansko dobro i hajr, ekskluzivno pravo samo muslimana, nego je Kur'an Allahov dar i uputa za svakog čovjeka, za svakog stanovnika majke Zemlje koji ga

hoće prihvatiti slijedom obaveze traganja za iskonskom istinom; razlogom života i bitisanja na Zemlji.

Zbog toga neka se ne uvrijedi pripadnik ili pristalica bilo koje religije ili ideologije, ali historijske su činjenice i naučni dokazi u prilog istine da nema objavljenih, autentičnih, svetih tekstova osim Kur'ana, tako da savjetujemo svakom onom ko ima razuma i logike od intelektualnih elita da se riješe ateističkih predubjeđenja, naslijeđenih iz ranijih vremena, da se neprijatelji vjere u Jednog i Jedinog Boga oslobode od predrasuda o Kur'anu i da ga prihvate u njegovoj realnosti i dimenziji božanskog govora.

Hermeneutika kur'anskog kazivanja i historijski primjer postupka Allahovog Poslanika s Nedžrancima

Uzvišeni Allah daje uputu kako postupiti u slučaju kada se u traganju za istinitom vjerom i Božijem putu iscrpe sve metode pozivanja, ubjeđivanja i argumentacije kao što je bio slučaj Allahovog Poslanika, a.s., s kršćanskom deputacijom iz Nedžrana. Tako Kur'an poziva:

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ
وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [٣:٦١]

A onima koji se s tobom budu o njemu (Isau) raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci:

"Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!" (Kur'an, 3: 61)

U ovom ajetu se govori o metodi proklinjanja i traženju prokletstva na osobu koja nije u pravu na pravom, istinskom, božanskom vjerovanju i istinama po pitanju ispravnog, monoteističkog vjerovanja, u ovom slučaju radi se o Isau / Isusu. To je metodologija teološkog djelovanja, kada se iscrpe sredstva logike i argumenata, koju bi mogli uvijek u krajnjoj konsekvenci povući i koristiti muslimani u raspravi i disputaciji s drugim vjerama. Dakle, oni koji ne vjeruju u islamske teološke istine smatrajući da su oni u pravu i da je njihova vjera istinska, neka se odazovu ovom načinu ispita. Neka iskreno u molbi / dovi upućenoj istinskom pravom Božanstvu zatraže uputu i ustraju na tome, Dragi Bog će im se sigurno na neki način odazvati. A ako pored svega ne vjeruju

u islamske istine pa hoće i smiju da se upuste u vjersko-teološko natjecanje, smatrajući da islamske doktrine nisu tačne i da su oni na istini, onda, neka budu spremni i na ovu metodu proklinjanja.

U mnogobrojnim predajama kod komentara ajeta o spomenutom slučaju Nedžranaca koji su čuli za Allahovog Poslanika, a.s., govori se da su došli raspravljati s njim o teološkim istinama. Te predaje nalazimo u hermeneutici Kur'ana i svim klasičnim tefsirima.

Međutim, nepobitna je historijska istina da su Nedžranci u nedostatku potpune ubijedenosti u svoja uvjerenja, na kraju nakon dugog zanovjetanja, rasprave i neslaganja s Poslanikom islama, prestrašeni od posljedica, odustali od metode mubahale / proklinjanja s Allahovim Poslanikom, a.s. Tako se, između ostalog, u komentarima i objašnjenju spomenutog ajeta spominje predaja da⁶:

- Nakon što je poslan Allahov Poslanik, a.s., čuli su za njega i stanovnici Nedžrana te su došla četverica njihovih prvaka: El-Akib, es-Sejjid, Masterdžis i Marjuhaz pitajući ga šta im može reći o Isau / Isusu.

On im je rekao da je Isa / Isus čovjek, Allahov rob, njegov Duh i Njegova Riječ.

Oni su zanijekali: - Ne! On je Bog! Spustio se sa svoga Prijestolja ušao u Mariju / Merjem a zatim izišao (rodio se) pokazujući nam svoju moć i svoje poslanje. Jesi li ikada vidio čovjeka da je rođen bez oca?

Na to je Uzvišeni objavio spomenuti ajet:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۗ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [٣:٥٩]

Isaov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: „Budi!“ – i on bi. (Kur'an, 3: 59)

Rekoše: - Muhammede, zašto napadaš našeg Gospodina? On odvrti: Ko je taj vaš Gospodin? Njih dvojica uzvratiše: Isa, sin Marijin / Merjemin, tvrdiš da je on čovjek - rob!

Allahov Poslanik, a.s., reče: - Da, on je čovjek, Allahov rob, Njegova Riječ koju je dostavio Merjemi, i Duh od Njega.

⁶ Ovdje navodimo komentare iz nekoliko klasičnih tefsira Kur'ana.

Oni se naljutiše: - Ako istinu govoriš pokaži nam čovjeka koji može proživjeti mrtvace, iscijeliti slijepca, stvoriti glinenu pticu i u nju udahnuti život, (kao što je navedeno u kur'anskom ajetu o Isau, a.s., i njegovim čudima / mudžizama kojima je dokazivao svoje poslanstvo). To je Bog!

Zašutio je Allahov Poslanik, a.s., dok mu ne dođe Džibril i reče: - Muhammede, pa prouči im ajet:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ... [٥:١٧]

Nevjernici su oni koji govore: "Bog je – Mesih, sin Merjemin!" (Kur'an, 5: 17)

U disputaciji, zanovijetanju i raspravi Nedžranci su bili toliko grubi, neučtivi i neotesani prelazeći svaku mjeru i granice učtivog ophođenja da je Allahov Poslanik poželio:

لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَ أَهْلِ نَجْرَانَ حِجَابًا فَلَا أَرَاهُمْ وَلَا يَرُونِي! مِنْ شِدَّةِ مَا كَانُوا يُمَارُونَ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

- *Kamo sreće da je između mene i Nedžranaca pregrada / zid tako da ih ni ne vidim niti oni mene;* - zbog grubosti u načinu rasprave s Vjerovjesnikom, s.a.v.s.⁷

Nebeska ispravka kršćanske teologije i izazov mubahale

Nakon što je Uzvišeni donio sud između Poslanika, a.s., i Nedžranaca, naredio je da ako ne prihvate ono u što ih je pozivao, a to je: čisti monoteizam, da Uzvišeni nema djeteta, niti žene i Isa / Isus je Njegov rob / čovjek i poslanik - pa odbiju i ne povjeruju ostavši na neprijateljstvu i svađi, onda, da ih pozove na međusobno proklinjanje i Božiji sud prokletstva onoga ko nije u pravu.

To je na koncu Allahov Poslanik, a.s., i učinio. Nedžranci su, bojeći se posljedica istine koju su nijekali, povukli i sustegnuli od proklinjanja, tražeći dogovor i sporazum s Allahovim Poslanikom.

Dogovorili su se na međusobno proklinjanje za sutrašnji dan. Vratili su se kod Sejjida i A'kiba koji su bili najrazboritiji od njih, a onda su

⁷ Vidjeti: Es-Sujuti, *ed-Durru-l-mensur*, t: 911, komentar ajeta: 3: 61, Muhammed b. Džerir et-Taberi, *Džami'u-l-bejan 'an te'vili aji-l-Kur'an*, 6/474.

zajedno otišli kod jednog mudrog čovjeka spominjući mu kako su se dogovorili s Poslanikom, a.s., i na kakvom dogovoru su se rastali.

Ovaj ih prestraši, rekavši: - Šta ste učinili? Ako je Muhammed istinski Vjerovjesnik i prokune vas, Allah ga neće ostaviti da se zbog vas više srdi, odnosno uništiće vas. A ako je samo vladar pa vas pokori, ni u tom slučaju vas neće ostaviti na životu.

Upitaše: - Pa dobro šta da uradimo jer smo već pristali na takav dogovor (mubahalu)?

On ih posavjetova: - Kad mu se pojavite sutra i on pozove na proklinjanje vi samo govorite " نعوذ بالله " (Bogu se utječemo!), možda će vas pustiti da ne dođe do proklinjanja. Sutradan su došli, a Poslanik, a.s., nosi unuka Hasana u naručju, vodi Husejina, a kćerka Fatima ide za njima. Pozvao ih je i spomenuo obećanje i dogovor od jučer prije nego su se razišli, a oni su samo govorili " نعوذ بالله "!

Ponovio je to više puta i kad je vidio da oni ne smiju pristupiti proklinjanju, onda ih je pozvao u islam. Ako i to odbijaju onda da prihvate obavezu plaćanja poreza / džizije pokoravajući se i prihvatajući islamsku vlast nad njima. Rekoše mu da nemaju imetka, osim vlastitih života.

- Ako i to odbijate onda ću ratovati s vama.

Oni uzvratit će da se ne mogu oduprijeti arapskoj vojsci i da će ipak plaćati porez u vidu dvije hiljade hula. Hiljadu će davati u mjesecu redžepu a hiljadu u mjesecu saferu. Prenosi se i dalje:

- Došao mi je obveseljivač i najavio uništenje Nedžranaca pa čak i ptica na grani i vrabaca na drveću u slučaju da su se odlučili na proklinjanje.

Poslanik, a.s., je rekao:

لو خرجوا لاحترقوا !

A da su izašli na javno proklinjanje, bili bi spaljeni!

Naravno, muslimani, vjernici nemaju dilemu kada je u pitanju islam i ubjeđenje da je islam pravi izbor i da je jedina priznata vjera kod Allaha, dž.š., kao što Kur'an proklamuje u već navedenom ajetu: *Kod Allaha je priznata vjera islam*. Međutim, iako islam doktrinarno prihvata mogućnost slobodnog izbora vjere, ipak se u Kur'anu ne ostavlja dilema

ispravnosti ili legitimiteta nekog drugog puta i decidno se kaže da se pravi put jasno razlikuje od krivog i zablude:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۗ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۗ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [٢:٢٥٦]

U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. – A Allah sve čuje i zna. (Kur'an, 2: 256)

Prema tome, muslimani bez ikakve bojazni smiju ići u teološko-doktrinarnu bitku s predstavnicima bilo koje druge vjere i religije. Čovječanstvo jednostavno treba ispravnu, istinsku, božansku vjeru, a to je islam. Univerzalne vrijednosti islama su razlozi ne da budemo frustrirani islamom i da bolujemo od kompleksa niže vrijednosti nego, naprotiv, da budemo ponosni što smo muslimani.

Neki smatraju da je za vjeru i muslimane veliki gubitak ako je ne primi i ne prihvati neko ko je, s ljudskog aspekta gledano, dunjalučka veličina. Međutim, nije tako. To je, ipak, samo njegov lični, personalni, nenadoknadivi gubitak, ako ne zasluži da primi islam i tako se spasi, a Allah nije potreban ničijem islamu.

Uzvišeni nema nikakvu materijalnu niti nematerijalnu potrebu za našom vjerom, žrtvom ili našim ibadetom. Ali zato mi imamo neizmjerne koristi od vjere, uopće. Vjera je došla zbog koristi ljudima da bi uredila i uravnotežila ljudski život. Dragi Allah nema nikakvu potrebu za našim, postom, iftarom, kurbanom, sadakom, namazom, hadžom niti bilo kakvom drugom ibadetskom aktivnošću. Kao što nema potrebu ni za džamijom. Međutim, ljudi imaju potrebu za tim, da nahrane svoju duhovnu komponentu koja to neumitno zahtijeva u božanskoj antropologiji njegovog stvaranja.

Zbog toga je bitno napraviti izbor, pravi izbor u konglomeratu ideologija, vjera i religija, savremenih ideja i krivovjerja iza kojega često stoje jake snage koje su neprijateljski raspložene prema islamu i muslimanima.

Možda je u sadašnjem vremenu islamski ummet inferioran u odnosu na Zapad u tehnološkom i vojnom pogledu. Međutim, što se tiče istinske vrijednosti islama, tu vrijedi pravilo u vidu lijepog hadisa kojeg su zabilježili ed-Darekutni i el-Bejheki:

الإسلام يعلو ولا يُعلى

Islam (po svim vrijednostima) nadvisuje (sve), a njega ne nadvisuje (ništa).

Mubahala u savremeno doba

Iz navedene hermeneutike Kur'ana razumije se da su kršćani Nedžrana pitali Muhammeda, a.s., o Isau sinu Merjeminu, a on je, zatečen, sačekao Objavu kada su objavljeni ajeti o Isau / Isusu, razjasnivši im sve teološke dileme po tom pitanju objavljujući istinu i dajući nebesku ispravku kršćanskog vjerovanja. Naravno, kršćani Nedžrana, iako su shvatili da je Muhammed, a.s., Poslanik, nisu to htjeli potvrditi, prihvatiti istinu i kur'anske ispravke njihovog vjerovanja.

Ali nisu smjeli prihvatiti ni mubahalu na koju ih je Kur'an pozvao ili izazov zazivanja Božije kazne i prokletstva na onoga ko nije na istini i ko laže na Boga!, znajući iz poslaničke tradicije da narod koji se proklinjao i protivio nekom od poslanika, zazivajući Božiju kaznu na samog sebe, uprkos opomeni poslanika, bivao je slijedom toga uništen i iskorijenjen egzemplarnom, strašnom, neumitnom kaznom. Nedžranci ili njihovi predstavnici su se uplašili i nisu smjeli prihvatiti mubahalu. Pretpostavljamo da i sadašnji kršćani ne prihvataju ispravke njihove apologetike i njihovog vjerovanja, makar to pokušavali njihovi najveći vjerski autoriteti, kao što smo naveli primjer nekoliko savremenih teologa po pitanju ličnosti Isaa, a. s., njegovog ljudskog ili božanskog statusa. Ali u tom slučaju, onda su izazvani Kur'anom da prihvate Božije prokletstvo na onoga ko laže i neistinu govori!

Prema tome:

Ko tvrdi da je kršćanska dogma ispravna, neka stane iza toga na način da se javno podvrgne Božijem prokletstvu s muslimanskim predstavnikom, pa ko laže i neistinu zastupa, neka ga Uzvišeni kazni kao lašca i neka se masa osvjedoči o tome!

Izazov mubahale koji je historijski bio upućen deputaciji kršćana iz Nedžrana može se u savremeno doba prenijeti i na njihove sadašnje predstavnike: papi, biskupima, patrijarsima, episkopima, popovima, sveštenicima, ali isto i kvazi-učenjacima iz muslimanskih redova koji smatraju da islam nije jedina, kod istinskog Boga, ispravna i priznata

vjera. Isto tako, ne sporeći da ima iskrenih vjernika, asketa i dobrih ljudi i kod drugih religija (po nama neispravnih, iskrivljenih, ali oni u to iskreno vjeruju), i njima preporučujemo da se zatvore u samoći između četiri zida i iskreno zatraže Božiju milost da im se istina otkrije, ne bi li ih Uzvišeni zbog iskrenosti uputio na Pravi put. Ali ako tvrdoglavo odbijaju i ne traže istinu onda da simplificiramo:

Ako vjerujete u trojstvo, da je Isus bog, ili Božiji sin, a Merjem bogorodica, onda dođite sa svojim bližnjima; rodbinom, ženama, djecom, na najveći svjetski stadion, u najveću salu ili na najveći trg, pred najpoznatiju medijsku kuću i kamere, te se javno podvrgnite mubahali s muslimanskim predstavnikom, koji će isto tako doći sa svojom porodicom, ženom i djecom, pa neka se Allahova kazna sruči na lašca! Da se svijet osvjedoči i vidi ko je na istini! Mi muslimani vjerujemo u spomenuti kur'anski ajet i mi vjerujemo u hadis koji spominje da se Poslanik, a.s., kune i navodi šta bi lašci Nedžrana doživjeli da su prihvatili mubahalu i to uradili⁸:

والذي بعثني بالحق لو قال لا لأمطر عليهم الوادي نارا

Tako mi Onoga koji me poslao sa istinom da su mi kazali „Ne“, u toj dolini na njih bi pokuljala ognjena kiša!

Muslimani, vjernici su spremni na ovu mubahalu! Da zazovu srdžbu istinskog, pravog Boga na onoga ko laže na Njega Uzvišenog! I da to potvrde svojim i životom najbližih srodnika, oslonjeni na istinu da je Kur'an, autentičan i da je kršćanska doktrina mit, laž i ljudska izmišljotina, potvora na istinskog, pravog Boga, a ne misija s kojom je došao Isa, a.s. On je bio samo časni, veliki, odabrani poslanik, poslan od Boga. Nije bio Bog, i nije sin Boga! Uzvišen je Allah i daleko od ove potvore!

U krucijalnim, temeljnim stvarima morala, vjere, ljudskih i civilizacijskih vrijednosti, neistina, zlo i haram se ne smiju tolerirati. Tolerancija ima granice. Uzvišeni kazuje:

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [٢:٢٢٩]

To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. (Kur'an, 2: 229)

⁸ Ibn Kesir, *Tefsir*, str: 57, komentar ajeta: 3: 61.

Prema tome kod nijekanja, zanemarivanja ili nepriznavanja temeljnih, krucijalnih stvari, kod vjernika mora postojati stepen nulte tolerancije, kao što je:

- nijekanje vjerskih, dogmatskih istina na prvom mjestu, a potom kod
- korupcije,
- alkohola,
- opijata,
- kamate,
- igre na sreću, kladionice,
- homoseksualizma, njegovog javnog paradiranja i promovisanja,
- prostitucije i sl.

U svim ovim slučajevima nema tolerancije i kompromisa s ovim zabranama i haramima.

Opravdanost i utemeljenost odsjeka duhovne skrbi i duhovne terapije na IPF-u

Nakon eksplikacije i razjašnjenja islamske duhovnosti, njene originalnosti, autentičnosti i konačno superiornosti u odnosu na druge vjere i religije, želimo da nešto kažemo i o institucionalizaciji duhovnog u realni društveni život. Najbolji primjer za razumijevanje svih poteškoća institucionalizacije vjere i njenih vrijednosti u našem multikulturalnom društvu, a posebno vrijednosti islama, pokušaj je IZ BiH da potpiše Sporazum s državom BiH i postojanje opstrukcija i prepreka da se to realizuje! Slično tome je bilo realizirati i otvoriti naš Fakultet, Odsjek vjeronauke, Socijalne pedagogije i duhovne skrbi kao i uvesti nove predmete u NPP IPF-a u Bihaću, posebno predmete Duhovne terapije, Genocida, odnosno Savremene historije Bošnjaka i sl.

Naša institucija u svom nazivu ima prefiks *islamski* dok jedan odsjek nosi čak i prefiks *duhovna*, što daje legitimitet da se u predmetima, istraživanjima i diplomskim radovima iz islamskih i uporedo konvencionalnih predmeta mnoga pitanja proučavaju *duhovno i znanstveno* i/ili obratno *znanstveno i duhovno* primjerice:

a) Pedagogija, religijska pedagogija i metodika

U današnjem dobu, dostignuća nauke i konvencionalne pedagogije nametnula su se svojom vrijednošću, a posebno korisnim metodama i sredstvima do kojih su evoluirali konvencionalni mislioci i utemeljitelji ove znanosti, tako da ih i islamska religijska pedagogija može prihvatiti i usvojiti, ali uz kritičke opservacije i neke paralele koje se mogu povući sa stajališta islamske religijske pedagogije u odnosu na konvencionalnu, obrazovanje i odgoj.

Sintagmu *obrazovno-odgojni proces*, koja je potpuno tačna u konvencionalnoj pedagogiji i metodici, adekvatnije je terminološki opisati tako, nego sintagmom *odgojno-obrazovni proces* dok bi je, u islamskoj religijskoj pedagogiji i metodici, pak mogli obrnuti u sintagmu *odgojno-obrazovni proces*. Ako makar hipotetički prihvatimo da je konvencionalna škola nadmoćna u sferi obrazovanja, ona je objektivno inferiorna u odnosu na mogućnosti regulacije odgojnog procesa. Međutim, u odnosu na islamsku religijsku pedagogiju, ne može se uopće razdvajati ambivalentnost odgoja i obrazovanja u edukaciji, jer se poklapaju, a Kur'an na mnogo mjesta koristi u domenu doktrine sintagmu (الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا), tj. (*koji vjeruju i rade*), dakle, takvi će, tj. oni koji prihvate doktrinarni dio i potvrde to s praksom, biti obradovani neizmjernom džennetskom nagradom.

Allahov Poslanik, a.s., proklamuje istinske vrijednosti u totalitetu vremena, ovosvjetski i eshatološki, tvrdeći da ovaj svijet ne posjeduje istinsku vrijednost i proklet je, ako ne sadrži nauku, znanje i sjećanje na Uzvišenog Allaha:

الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ، مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا: ذَكَرَ اللّٰهَ وَمَا وَالَّاهُ، أَوْ عَالِمًا، أَوْ مُتَعَلِّمًا

Ovaj svijet je proklet i proketo je sve ono što je na njemu, osim Allahovog spomena i zikra, onoga što Ga priznaje i potčinjava mu se, ili učenjaka i učenika⁹.

Hadis ukazuje da ovaj svijet svojim varljivim vrijednostima, ukrasima i uživanjima zavarava, zanese i zaposli čovjeka, odvraća ga i udaljava od budućeg svijeta. Prema tome, u krajnjoj konsekvenci proketo je i

⁹ Bilježe ga Et-Tirmizi (2322), El-Bejheki (1708), Ed-Darimi (322), Et-Taberani (4072) i El-Bezzar. Za Et-Tirmizija ova verzija je stepena hasen-garib, Albani ga ocjenjuje ocjenom hasen (dobar), *Sahihu-l-džami'* (1609).

beskorisno sve prolazno, ovodunjalučko, osim korisnog znanja koje upućuje na Stvoritelja i traženje Njegove blizine i zadovoljstva, Njegovog sjećanja (zikra) i svega onoga što vodi u blizinu Uzvišenog. I to bi trebao biti cilj od ovoga svijeta. Zbog toga je Uzvišeni naredio svojim robovima i stvorenjima da Ga obožavaju i pokoravaju mu se u stalnom pamćenju, sjećanju i zikru istinskom bogobojažnošću koju nikada neće prekriti zaborav, zbog toga je propisao namaz, da bi se pamtilo, sjećalo i zikirilo, isto tako hadž, tavaf i sve druge obredoslovne aktivnosti, od kojih su najvrednije one u kojima se najviše sjeća i zikri Uzvišenog Allaha.

Samo ovo sjećanje, svijest i spominjanje (zikr) Uzvišenoga Allaha, te kategorije učenih i onih koji konstantno uče su istinske vrijednosti na ovom svijetu koje ne spadaju u pokuđeni, prokleti dunjaluk.

Dakle, hadis posebno vrednuje učitelja / učenog i učenika / onog koji konstantno uči, čime upućuje na vrijednost nauke, jer eksplicitno spominjanje učenog i učenika je samo iz razloga da direktno ukaže na izvanrednu, posebnu vrijednost nauke, ali i na pokuđenost i prokletstvo onog što joj je suprotno. Aksiomatska je istina da se ovdje izraz učenjaka odnosi na onoga koji zna za Boga i koji je spojio znanje i praksu jer se u hadisu naglašava i sjećanje na Uzvišenog što je najvrednija ibadetsko-obredoslovna aktivnost, a hadis svojim sažetim izrazom i logičkim značenjima promovira sve dobročine aktivnosti dok konverzivnim značenjem upućuje na suprotna, kontra-zaključivanja, metodom *argumentuma a contraria*, tj., upućuje na svojstva koja su pokuđena i prokleta od dunjaluka.

Kur'anske poruke i tretman nauke učinio je da se nauci u islamu posveti takva pažnja koja će u historiji čovječanstva poroditi nezapamćenu svestranu aktivnost islamske države i rezultirati naučnim, znanstvenim napretkom cjelokupne ljudske civilizacije pogurane naprijed islamskim doprinosom bez kojeg bi napredak svjetske kulture i civilizacije kasnio čitav jedan milenij i bio prikraćen bez doprinosa kojeg su dali islam i muslimani svjetskoj civilizaciji. Dr. A. Smajlović u svojoj, svjetski poznatoj, doktorskoj disertaciji *Filozofija orijentalizma i njen uticaj u savremenoj arapskoj književnosti*¹⁰ navodi historijski domet islama i muslimana, kada je islamska, skromna vojska u vojnom pogledu,

¹⁰ *Felsefetu-l-istišrak ve eseruha fi-l-edebi-l-a'rebijji-l-mua'sir.*

iskoračila s Arapskog poluotoka noseći bajrak Šehadeta s parolom monoteizma, u susret dvjema tadašnjim svjetskim silama Perzije i Bizantije, tako da se desilo nešto što je izgledalo nemoguće. Ove sile su poražene, vojno i civilizacijski. Muslimani su izbili na granice Kine - istočno, došli do obala Atlantskog okeana - zapadno, zaustavili se kod zidina Beča - sjeverno, Sudana i Abesinije - južno, pronoseći kulturu i civilizaciju koja će promijeniti svijet.

Od prve objave Kur'ana na Zemlji utemeljuje se u historiji ljudskog roda, samo čista, naučna istina koja pobija zablude i neistine, a promovira nauku i znanje, tako što se naređuje nepismenom Poslaniku, a.s., da uči u ime Božije, u ime Stvoritelja koji je poučio peru i pismenosti, a čovjeka onome što nije znao:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ
الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [٩٦ : ٥-١]

*Čitaj, u ime Gospodara tvoga, koji stvara, stvara čovjeka od ugruška!
Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka
poučava onome što ne zna. (Kur'an, 96: 1-5)*

Ako znamo historijski, geografski i intelektualni aspekt Prve objave, onda se ovi ajeti ne mogu shvatiti nikako drukčije nego kao mu'džiza, čudo i nadnaravnost koja svoju božanstvenost, nedostižnost iskazuje kroz aspekte:

- a) odabira Uzvišenog Allaha da započne upravo s temom nauke, uz činjenicu da je Poslanik, a.s., bio nepismen, nije znao čitati niti pisati. Slijedom te istine, Kur'an nije nikako mogao biti rezultat ljudske ograničenosti, ili čak genijalnosti, jer prevazilazi ljudske mogućnosti i njegovu genijalnost, ma kolika bila. Pojavom islama nauka i naučna metoda predodređena je da dokine doba džahilijeta / neznanja i bude ključem za razumijevanje vjere u totalitetu vremena te biti i svrhe ovoga i onoga svijeta.
- b) otpočinjanje posljednje objave sa spomenom nauke uprkos činjenici da to nije bila tema koja je do tad mnogo interesovala pustinjskog, beduinskog čovjeka, koji je neposredni, direktni, prvi objekat i adresat Objave, čiji život je bio prožet svim drugim vidovima ljudskih aktivnosti, samo ne naukom i znanjem, koje je nedostajalo u svim vidovima njegovog življenja i prakse, jasni je dokaz

istinitosti poslanstva Muhammeda, a.s. To jednostavno nije mogla biti ljudska ideja.

Pojava islama izazvala je revolucionarnu prekretnicu u svim sferama života: duhovnim, misaonim, intelektualnim i materijalnim, preokret onoga na čemu su bili tadašnji Arapi s izuzetno niskim stepenom poznavanja nauke i njenih oblasti u svim segmentima, tako da se čitavo to predislamsko doba definiše dobom džahilijeta, tj. dobom neznanja i neprosvijećenosti.

Dakle, doba neznanja i neprosvijećenosti uzelo je maha u vrijeme epohe džahilijeta, znanje se zagubilo, a objave iskrivile tako da je to trajalo do pojave islama, a onda, revolucionarnim preokretom starta novo doba nauke, prosvijećenosti, morala i božanske svjetlosti koje će obasjati čitav svijet, pogurati čovječanstvo naprijed svojim doprinosom nauci, kulturi i civilizaciji i proizvesti evropski pokret humanizma i renesanse, a Uzvišeni kaže:

أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوفُونَ [٥:٥٠]

Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje? (Kur'an, 5: 50)

Prema tome, nema mjesta džahilijetu i neprosvijećenosti u islamu. To je bila osnova na kojoj se osniva i Islamska pedagoška akademija (IPA u Bihaću) a poslije Islamski pedagoški fakultet (IPF) tako da se na naučnim osnovama, konvencionalnih i vjerskih znanosti zajedno i uporedo, uči i poučava znanost.

Sinhronizovanost duhovnog i naučnog

Uzvišeni je stvorio čovjeka i podario mu osjetila spoznaje i nauke, dao mu pamet, mozak, čulo vida i sluha. Znanje i nauka prethode praksi, tako da nema prakse bez znanja, jer je to dvoje uslovljeno. Zbog toga Uzvišeni naređuje nauku da bi se došlo do spoznaje i da bi se shvatio Šehadet i najviša istina monoteizma i Božije Jedinosti:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ [٤٧:١٩]

Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprost za svoje grijeha i za vjernike i za vjernice! Allah zna kud se krećete i gdje boravite. (Kur'an, 47: 19)

Nakon spoznaje ove krucijalne istine naučnom metodom, proučavanjem, Uzvišeni zabranjuje vjerniku da bilo šta govori bez znanja upozoravajući da će svako odgovarati za svoja povjerena mu čula kojima je mogao spoznati, naučiti i dokučiti znanje te ih upotrijebiti svrsishodno:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [١٧:٣٦]

Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. (Kur'an, 17: 36)

Uzvišeni Allah ulemu svrstava, spominje i stavlja u red onih koji su spomenuti u ajetu zajedno s Njim i Njegovim melekima, da ispred ljudskog roda svjedoče najveću istinu, na kojoj počivaju nebesa i zemlja, kao i čitav ovaj stvoreni svijet, njegov red i harmonija, a to je Božija Jednoća, monoteizam:

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [٣:١٨]

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega – a i meleki i učeni – i da On postupa pravedno. – Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (Kur'an, 3: 18)

Spoznaja Uzvišenog ne postiže se dovoljno osim znanjem različitih tajni stvaranja, života, Božijih znamenja / ajeta, Njegovih stvorenja, tako da je ulema upravo na prvom mjestu onih koji to mogu najbolje znati i razumjeti. Uzvišeni, nakon što je u ajetu prvo spomenuo raznovrsnost stvaranja, zbog te njihove odlike i osobine, hvali ih jer nauka oplemenjuje i proizvodi kod njih najveće strahopoštovanje prema Uzvišenom:

وَمِنَ النَّاسِ وَالذَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [٣٥:٢٨]

I ljudi i životinja i stoke ima, isto tako, različitih vrsta. A Allaha se boje od robova Njegovih – učeni. Allah je, doista, silan i On prašta. (Kur'an 35: 28)

Stepen uleme u islamu je visok:

... يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [٥٨:١١]

Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. – A Allah dobro zna ono što radite.

... ۞ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ [٣٩:٩]

Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!" (Kur'an, 39: 9)

Zbog izuzetne vrijednosti i važnosti nauke, Uzvišeni traži da se ne ostaje na jednom postignutom nivou nauke i spoznaje, nego da se kroz životne situacije konstantno dovi i traži povećanje znanja:

... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [٢٠:١١٤]

(...) i reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi!" (Kur'an, 20: 114)

U biografiji Allahovog Poslanika, a.s., pominje se primjer Bedra i otkupa zarobljenih mušrika jedinstven u historiji, neponovljivi fenomen koji govori o stanju ljudskih prava u islamu, ali u isto vrijeme predstavlja originalni odnos prema pismenosti, znanju, edukaciji i pedagogiji prvih, nepismenih muslimana, gdje se jedan oficijelni pisar Objave kao dječak opismenio kako bi mogao zapisivati Objavu Kur'ana, i sačuvati ga od zaborava i iskrivljenja.

Naime Es-Suhajli¹¹, jedan od poznatih pisaca biografije, sire, Allahovog Poslanika, s.a.v.s., navodi:

„Među zarobljenicima Bedra bilo je i onih koji su pismeni. Od ensarija u to vrijeme nije bio ni jedan pismeni pojedinac. Pismeni zarobljenik mogao se otkupiti i osloboditi pod uslovom da nauči desetero muslimanske djece pismenosti. Zejd b. Sabit, (oficijelni pisar Objave, čijom aktivnošću je ona autentično sačuvana do Sudnjeg dana), tako je naučio pismo u grupi djece ensarija."

Pitamo u svjetlu istine o počinjenom genocidu na isteku dvadesetog vijeka u Srebrenici i Mijanmaru, postojanju masovne grobnice Tomašice u BiH i sada masovnih grobnica u Izjumu / Ukrajina da li čak i savremeni standardi i poznate konvencije dosežu stepen i standarde ovih spomenutih prava i odnosa, a u isto vrijeme promoviraju li ovakav stepen tolerancije i prava prema zarobljeniku u savremenim ratovima,

¹¹ Es-Suhejli, *Er-Revdu-l-unuf*: 2: 92.

baš ovakav kao što se desio u nedostižnom primjeru Bedra i odnosu prema znanju, edukaciji i pismenosti.

Dakle, Kurejšije, mušrici došli ste na naš teritorij, prešli ste gotovo 500 km, u nadi da nas ubijete, mi smo vas pobijedili i zarobili. Šta ćemo da uradimo s vama? Ništa! Ti pismeni zarobljeniče, nauči deset muslimana pismenosti i slobodan si. Nakon toga imam obavezu da ti dam slobodu.

Čak ni savremeni standardi i Ženevska konvencija nisu dosegli stepen ovih spomenutih prava i odnosa (...), jer na kraju dvadesetog vijeka i početkom 21. još uvijek je u (ne)ljudskoj praksi genocid nad nevinim civilnim stanovništvom. I tako se, osim pedagogije, može komparirati i u mnogim drugim konvencionalnim / islamskim znanostima.

b) Psihologija

Tako je moguće i u psihologiji da se pored ideja, Freudove koncepcije čovjeka i ličnosti po kojoj je čovjek nesvjesno biće, bez mogućnosti slobodnog odlučivanja, potpuno determinirano, teoriji smatranj „znanstveno“ sasvim novim pristupom suprotno svim dotadašnjim shvatanjima čovjeka uvriježenim kroz stoljeća kao službena mišljenja i tumačenja, s druge vjerske strane ukaže i na istinu da su to samo iste one neprihvatljive, davne ideje zastupane od sljedbenika Dehrija, zalutale sekte u islamu.

Model *Velikih pet* dugo je predstavljao dominantan model u psihologiji ličnosti, kao i *Petofaktorski* model ličnosti a potom i *šestodimenzionalni* (HEXACO model) kao „znanstveno“ aktuelno dominantan model za istraživanje ličnosti. Naravno, islam je prije 14 i više vijekova kroz Kur'an i sunnet opisao modele ličnosti na prvim stranicama Svete knjige, koji su znavijek u totalitetu i kontinuitetu vremena, ovosvjetski i onosvjetski, a sunnet utemeljio značenje kognitivnog i stečenog kroz hadis o stvaranju čovjeka na „fitri“ pa ga roditelji tj. okolina formira po nekom svom modelu...

c) Zdravstvena njega

U domenu zdravstvene njege moguće je istaći posebno dva rukna ili temelja islama koji se sa zdravstvenog aspekta mogu komparirati kao najblagotvorniji sistem za održavanje cjeloživotnog zdravlja:

- namaz i

- post

1. Namaz

Slušali smo toliko ajeta i toliko predaja hadisa o raznim eshatološkim i dunjalučkim koristima i vrijednostima svih ibadeta, posta, zekata, hadža, namaza, njegovih rukua i sedždi, njegove tjelovježbe i gimnastike uz svijest da ništa od tih vrijednosti, ili bolje reći blagodati nije potrebno Dragom Bogu. Upravo obratno, sve te blagodati i ni'mete materijalne i duhovne vrijednosti dao je na korist čovjeku. Međutim, neki se kod tih obaveza ponašaju bahato, često lijeno i neodgovorno, kao da to treba Bogu ili nekom drugom, a ne njemu. Bogu ništa ne treba!

Američki naučnici, izučavajući islam i islamsku tradiciju u kratkom objavljenom tekstu pod nazivom "Ergonomska studija pokreta tijela za vrijeme muslimanske molitve" urađen uz pomoć digitalnog modeliranja i objavljen u američkom časopisu: International Journal of Industrial and Systems Engineering (Internacionalni časopis za industrijski i sistemski inženjering)¹², savjetuju i preporučuju i drugima da prime islam, da ga praktično upražnjavaju, da bi bili zdravi.

Preko izučavanja i posmatranja običnih vjerskih aktivnosti muslimana shvatili su božansku, duboku vrijednost koja se krije u islamskom načinu života i obredoslovlja. Evo samo nekih zapažanja iz te studije, koja se odnosi na ergonomsko promatranje pokreta i gimnastike tijela tokom namaza.

Ponavljajući fizički pokreti u muslimanskim molitvenim ritualima smanjuju izgled za pojavom boli u donjem dijelu leđa ukoliko se pravilno izvode...Tiha molitva uklanja fizičku i psihičku napetost, a pravilan položaj koljena i gležnjeva te stalni pokreti djeluju poput korisne terapijske, kliničke vježbe...

¹² Tako je 13. 3. 2017. objavljeno: Američki naučnici savjetuju ljude da pređu na islam, a kažu da za to ima jako dobar razlog Objavljeno: 17:42 Globus » SvijetAAATimesArial- See more at: <http://www.avaz.ba/clanak/281483/americki-naucnici-savjetuju-ljude-da-predu-na-islam-a-kazu-da-za-to-ima-jako-dobar-razlog#sthash.Jx1IOiA3.dpuf>

Da bi klanjač obavio namaz, prosječno dnevno izvede oko 25 raznovrsnih, precizno ustanovljenih i sistematiziranih pokreta te lokomotornom sistemu i kičmi donosi oko sat i pol aktivne vježbe. Naučnici su upotrijebili 3D tehniku u istraživanju pokreta zdravih muškaraca i žena kako bi ustanovili kakav je njihov učinak na ublažavanje bola u donjem dijelu leđa, a klečeći položaj poboljšava gipkost zglobova.

- Kada bolje pogledate te pokrete, ustanovit ćete da su vrlo slični onima koji se prakticiraju u jogi ili fizikalnoj terapiji, a svrha im je ublažiti ili smanjiti bol u leđima - kazao je koautor studije, prof. Mohamad Khasawneh s univerziteta Penn State Behrend u Pennsylvaniji...

- Na fizičko zdravlje utiču društveno-ekonomski i vjerski faktori te način života.

- Molitva uklanja i smanjuje fizički i psihički stres te tjeskobu, a naše je istraživanje pokazalo da molitveni rituali mogu biti učinkovita vježba kod neuro-muskulo-skeletalne disfunkcije - kazao je.

Svi ovi pokreti u cijelosti povećavaju pokretljivost zglobova, jačaju mišiće, utiču na bolju koordinaciju pokreta, utiču na opću izdržljivost organizma, poboljšavaju cirkulaciju i metaboličke procese. I zbog svega toga su savjetovali ljude da pređu na islam zbog ličnog zdravlja i praktične koristi...

Primjećujemo, da je Uzvišeni Allah propisao pet puta dnevno oko sat, odnosno sat i pol najobuhvatnije, tjelovježbe i gimnastike za održavanje čitavog tijela. Odlazak u banje i na terapijske vježbe, sedmicu, dvije / tri je samo po potrebi, možda nekoliko dana ili sedmica dok je Uzvišeni Allah dao cjeloživotnu, fantastičnu, preventivnu i medicinsku terapiju za čitavo tijelo, neprocjenjive medicinske i zdravstvene vrijednosti tokom čitavog života.

Upravo je neshvatljivo kako se mnogi neodgovorno i nemarno odnose prema toj terapiji!

Jedan od pokreta koji je obavezan u namazu je ruku i sedžda. To su vježbe i takva tjelesna korist, da to može istinski razumjeti samo čovjek koji postane nepokretan. Dakle, to su cjeloživotne vježbe:

- Da ne bi zglobovi izgubili svoju gipkost i funkciju, rečeno jednostavnim rječnikom, da ne bi „zahrđali“ i da ne bi hodali kao metalni roboti.

- I da mišići ne bi atrofirali, Uzvišeni nam naredi kako ćemo ih vježbati obavezno pet puta dnevno. Naravno, ne iz razloga što to treba Uzvišenom Allahu, nego što je to potrebno Njegovim robovima, da bi bili zdravog tijela i zglobova.

O neprocjenjivim vrijednostima i efektima sedžde u savremeno doba napisani su mnogi radovi za kongrese i konferencije te održana predavanja. Jedan od alima je i šejh Abdul-Medžid ez-Zindani koji je komentirao ajete iz sure El-A'lek:

كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنْتَه لِنَسْفَعَا بِالنَّاصِيَةِ [٩٦:١٥] نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ [٩٦:١٦]

Ne valja to! Ako se ne okani, dohvaćemo ga za kiku, kiku lažnu i grješnu. (Kur'an, 96: 15-16)

Sukus tih komentara svodi se da u ajetu spomenuta „nasije“ (kika lažna i grešna) medicinski predstavlja prednji dio glave, odnosno mozak koji je pod čeonim dijelom glave koji je odgovoran za *laganje i greške, odnosno to je dio koji odlučuje o aktivnostima nekog čovjeka.*

Tako, kada bi nekoj osobi isključili taj dio mozga ispod čeone kosti, time bi mu isključili njegovu volju i on ne bi mogao da odlučuje, jer je to mjesto gdje nastaju odluke. Uzvišeni kaže: „lenesfean binnasije“, odnosno „pograbili bi ga za njegovu kiku i protresli“... tj., da dođe sebi i da shvati ko je istinski Gospodar...

Napretkom nauke saznalo se da je taj dio mozga kod životinja neznatan, nerazvijen i slab tako da životinje nemaju svojstvo samostalnog odlučivanja. One imaju nešto što bismo mogli nazvati instinkt!

Uzvišeni Allah je dao da ta „kika“, kod čovjeka čini sedždu tako da negativno punjenje izlazi na tlo, a krv kod čovjeka usljed takvog fizičkog pokreta dolazi u krvne sudove mozga u koje ne bi došla bez te aktivnosti da čovjek samo stoji, a ne da padne u položaj sedžde, tako da ga takav pokret i vježba opskrbljuje pozitivnim punjenjem koje je tom dijelu mozga potreban. Dakle, u mozgu postoje krvni sudovi koji ne bi bili opskrbljeni krvlju a time i hranom, kisikom i svim onim što ona životno predstavlja, bez ovakve aktivnosti.

Odnosno, prevedimo to na jednostavan jezik: činimo što više sedždi da bi nam naše odluke bile ispravne...! Da bi se mozak opskrbljivao s više krvlju. Da bi bio funkcionalniji! I da bismo mogli bolje i efikasnije razmišljati te donositi što pametnije odluke! Pa čak kada ne možemo da donesemo neku odluku i dvoumimo se, islamska tradicija nam daje rješenje u klanjanju istihare namaza. Da još jednom prije odluke osvježimo naš mozak s dva rekata i 4 sedžde!

Šerijatski-pravno, namaz istihare je sunnet za onoga ko namjerava učiniti nešto što je dozvoljeno, ali se dvoumi u nemogućnosti da odabere najbolje rješenje za sebe, pa zbog postizanja ispravne odluke želi klanjati dva rekata dobrovoljnog namaza da bi se odlučio za najbolje i najsretnije rješenje. Ovaj namaz nije određen vremenski, niti su određene posebne sure za učenje, pa se može klanjati u bilo kom dobu dana ili noći i s bilo kojim surama iz Kur'ana Časnog, nakon proučene Fatihe.

Dakle, nije bez razloga propisan istihara-namaz, nego da se i u tome postigne korist za čovjeka! Da se njenim sedždama osvježi mozak koji odlučuje i da se tako pronade najbolje rješenje, za kojim čovjek traga! Imam Zekijjud-din El-Munziri¹³ navodi hadise:

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الاسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ

Od Džabira, r.a., se prenosi da je rekao: - *Allahov Poslanik, a.s., nas je poučavao istihari kod svih (značajnih i beznačajnih) stvari (odluka) kao što nas je poučavao suri iz Kur'ana. Govorio je: - Kad neko od vas htjedne da se odluči na nešto, neka klanja dva rekata dobrovoljnog namaza, ne farza, a onda neka reče (dovu).*

Zabilježili su Ahmed i Tirmizi od Sa'da b. ebi Vekkasa, koji prenosi da je Poslanik, a.s., rekao:

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ سَعَادَةَ ابْنِ آدَمَ اسْتِخَارَتَهُ اللَّهُ، وَمِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ رِضَاهُ بِمَا قَضَاهُ اللَّهُ . وَمِنْ شِقْوَةِ ابْنِ آدَمَ تَرْكُهُ اسْتِخَارَةَ اللَّهِ، وَمِنْ شِقْوَةِ ابْنِ آدَمَ سَخَطُهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

¹³ Zekijjud-din El-Munziri; (1968.), *Et-Tergibu vet-terhibu mine-l-hadisiš-šerif*. Muessesetut-tarih vet-turasil-arebi, 1, 479.

Sva sreća Ademovog potomka je u tome da može konsultovati Allaha, dž.š., Istiharom, i sva sreća mu je u tome da je zadovoljan s onim što mu je Uzvišeni odredio, a nesreća je da je ostavlja i ne klanja, i nesreća je da prezre ono što mu Uzvišeni odredi.

2. Post

U knjizi *Vjera i tradicija u identitetu Bošnjaka* navodeći duhovne i druge koristi posta u mjesecu ramazanu naveli smo da post mjeseca ramazana u kulturi vjerskih aktivnosti, pamćenja i sjećanja nosi mnogobrojne vrste duhovnih i materijalnih koristi.

Post je škola u kojoj se vjernik odgaja, da poprimi set moralnoetičkih odlika, predstavlja borbu sa svojom dušom i sa samim sobom suočavajući se s ljudskim, prirodnim pohotama, prohtjevima i šejtanskim zavodnjima koje mu nudi. U toj ibadetskoj aktivnosti postač se navikava na strpljivost i sposobnost kontrole i ostavljanja onoga što mu je tada zabranjeno, iako je u prirodnom iskušenju i želji za hranom, pićem i drugim pohotama, koje su u osnovi osim ramazana dozvoljene, on se, ipak, od svega toga sustegne u pokornosti Uzvišenom, želeći i čekajući Božansku nagradu za sve to. Ujedno, postom se jača osjećaj postača da ga Uzvišeni prati, tajno i javno, jer ne postoji niko osim Njega Uzvišenog koji ga može kontrolisati u odricanju od dozvoljenih stvari, u ličnoj kućnoj osami, osim Jedinog Allaha.

Postom se jača volja, izoštrava odlučnost, misao i ideje, uči strpljivosti, pomaže u pročišćenju memorije, inspiriše i produbljava razmišljanje i meditacija u fazi odmaranja od rada želuca, kontroliše u osnovi dozvoljenih ljudskih prohtjeva, tako da se time uči redu, sistemu i stvaranju navika uzimanja hrane i pića samo u određenom i ograničenom vremenu, što upućuje na osjećaj jedinstva muslimana na istoku i zapadu; svi oni poste i mrse u istom dijelu dana i noći, od pojave zore do akšamskog vremena, makar im se časovne zone ne poklapale, Gospodar im je samo Jedan, a ibadet objedinjen tako da se u toj kulturi vjerskog ponašanja i ibadeta ogleda jedinstvo prakse čitavog ummeta. Sve to izgrađuje u čovjeku osjećaj milosti i bratstva, međusobne povezanosti muslimana vidom solidarnosti i pomoći, gdje osjećaj gladi, žeđi i ostalih potreba, u osnovi dozvoljenih i svjesno proizvedenih, svjesnom potčinjenošću normama Uzvišenog, stimulise na humanu

vezu s drugim i aktivno učešće u iskorjenjavanju siromaštva, gladi i bolesti, koje iskusi čovjek pa makar bio milijarder u materijalnom smislu... Tako se jačaju obaveze društvenih i socijalnih veza islamskog ummeta gdje se međusobno i kolektivno pomaže u rješavanju i liječenju socijalnih i društvenih problema zajednice.

U zdravstvenom i medicinskom smislu post obnavlja čovjekovo tijelo obnavljanjem ćelija i odbacivanjem starih, olakšava se želudac i probavni trakt. Postač ostvari godišnju dijetu tijela, očisti naslage otpadi i nesvarene hrane, nečistoća ili tečnosti koje ostaju iza hrane i pića, a što je Allahov Poslanik, a.s., naglasio u hadisu: «صوموا تصحوا» *Postite, bit ćete zdravi*¹⁴, tako da je i savremena medicina došla do stajališta opravdanosti i ljekovitosti posta pa neke bolesti tretira i liječi postom i apstinencijom u skladu s medicinskim stavom: *Stomak je stjecište bolesti, a dijeta je osnova svih lijekova.*

Post je borba sa svojom dušom i tijelom i omogućavanje oslobađanja apstinencijom od dunjalučkih natruha i teškoća, te kontrolisanje prirodnih nagona, pohote i želje. To je upravo ono što Allahov Poslanik, a.s., pojašnjava:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ.

*Omladino, ko ima mogućnost neka se oženi jer je to efektivnije za čuvanje pogleda i čednosti, a onaj ko ne može, neka posti jer mu je to zaštita.*¹⁵

Hanefijski pravnik El-Kemal b. El-Humam¹⁶ je rekao: „Post je treći rukn islama nakon šehadeta *nema boga do Allaha i Muhammed je Allahov poslanik*, i namaza; Allah ga je propisao zbog koristi od kojih je najveća da post uzrokuje sljedeće:

- smiraj duše koja stalno nešto traži i razbijanje njenog uticaja na vrijednosti koje su povezane sa svim organima kao što su: oko, jezik,

¹⁴ Et-Taberani; Mu'džemu-l-evset, 8/174. Hadis je da'if ili slabe predaje. Bilježi ga Ibnus-Sunni i Ebu-Nu'ajm u *Et-Tibbu*, od Ebu-Hurejre, a to je lijep ili hasen hadis.

¹⁵ Bilježi ga grupa hadiskih autoriteta od Ibn-Mes'uda. Vidi, *Nejlu-l-evtar*, 6: 99. El-baetu, izraz koji je spomenut u hadisu odnosi se na podnošenje materijalnih rashoda braka, a izraz elvidža' znači slabljenje seksualne pohote, poređenjem s otkidanjem sabljom.

¹⁶ *Fethu-l-kadir*, 2: 43. i dalje.

uho, polni organ, tako da se postom slabi njena aktivnost u njenim specifičnostima pa se može kazati: *Kada ogladni duša, zadovolje se svi ostali organi, a kada se ona zadovolji, ogladne svi organi,*

- svojstvo koje prouzrokuje milost i osjećaj prema siromasima, jer kad postač osjeti nagon žeđi i gladi u danima posta, to ga podsjeti na njegovo stanje i u ostalim vremenima, pa se u njemu pojavi samilost prema potrebnima, tako da time postiže lijepu nagradu kod Uzvišenog Allaha,

- slaganje i poistovjećivanje sa siromasima u onome što ponekad podnose, a time podižu svoj stepen kod Uzvišenog Allaha.

Post je rukn islama, jedan od najveličanstvenijih bitnih dijelova vjere. Njime se potčinjavaju duše koje stalno naređuju loše tako da s njom predstoji stalna borba da se ustraje na ibadetu koji je u ovom slučaju sastavljen iz srčane aktivnosti te od zabrane jela, pića, bračnih odnosa, i drugih dozvoljenosti općenito, u danu posta, i to je najteža obaveza, koju Uzvišeni Allah eksplicite hvali u 35. ajetu sure El-Ahzab, obećavajući za nju oprost i nagradu:

... وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ ... أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا [٣٣:٣٥]

(...) *i muškarcima koji poste i ženama koje poste, (...) – Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.* (Kur'an, 33: 35)

3. Duhovna terapija

- U domenu duhovne terapije i liječenja Kur'anom u predgovoru univerzitetskom udžbeniku predmeta *Duhovna terapija* naveli smo da je cilj predmeta upoznati se s islamskim vidom liječenja od raznih vrsta duhovnih bolesti koje su prouzrokovane od duhovnog, nematerijalnog svijeta džina koji živi paralelno s čovjekom iako nisu paralelni svijet, - po konsenzusu svih nebeskih, objavljenih svjetskih religija i iskustvu različitih drevnih i savremenih civilizacija¹⁷ - u nekoj ovosvjetskoj dimenziji života kao nevidljivi, specifični svijet gajba.

¹⁷ Prosto je nemoguće pobrojati sva literarna, umjetnička ili filmovana djela (kršćanske, židovske i islamske provenijencije) na ovu tematiku, posebno sada u savremeno doba, kada su bezbrojni horor filmovi preplavili svjetsku i zapadnu kinematografiju (posebno američku) što govori o iskustvenom, historijskom i

U skladu s predviđenim planom i programom, data je šira šerijatsko-pravna eksplikacija islamskog pogleda na pitanje djelovanja duhovnog, nevidljivog, tajanstvenog svijeta u vidu raznih bolesti, načina njihove preventive i liječenja islamskim tradicionalnim načinom učenja *rukje*, koja je ispravna vrsta duhovnog liječenja, u skladu s islamskom, originalnom, autohtonom, duhovnom, efikasnom metodom liječenja ili iscjeljenja.

Pošto su se ustalili mnogobrojni običaji i praznovjerja vezani za ovu temu, islamska duhovna terapija pretpostavlja da se isključi govor o vrstama i metodama liječenja, iscjeljenja, kao što su: medicina koja se bavi liječenjem na naučnim osnovama, nadriliječenje i praznovjerje onog ko ogleda, gata ili proriče, spiritista, vidovnjaka, astrologa, numerologa, crnomagijaša (tarot tumača) itd., placebo efekat ili moć pozitivnog mišljenja, rudimentarna metoda zapisivanja koju upražnjavaju neke nadrihodže i nadriimami, mu'džize, (čuda i nadnaravna djela data samo poslanicima za dokazivanje poslaničke misije), kerameti (nadnaravna djela koja nisu na stepenu mu'džize, data dobrim ljudima) itd.

Dakle, sve ovo navedeno ne spada u takav vid liječenja, nego se s islamskom originalnom duhovnom metodom liječenja želi vid originalnog, nekonvencionalnog liječenja, iscjeljenja, preventive i zaštite od uroka, čini i crne magije, ili egzorcizam kojeg posjeduje islamska tradicija utemeljena na Objavi i praksi posljednjeg Allahovog poslanika, Muhammeda, s.a.v.s, poslanog, ne samo ljudskom rodu nego čija Misija i Poslanje je bilo iz milosti svjetovima, kako se to proklamira u 107. ajetu, sure El-Enbija: *Nismo te poslali osim iz milosti svjetovima.*

Po tekstu ove norme Muhammed, s.a.v.s., poslan je i drugim svjetovima, osim ljudskom (insanskom), tako da njegovo Poslanje obuhvata i duhovni svijet džina, a u čijem su sastavu i šejtani (đavoli), sa svojim vođom Iblisom (Sotonom), koji samostalno ili u saradnji s ljudskim pokvarenim, zlim pojedincima proizvode efekte duhovnih bolesti gdje dolazi do zlog doticaja i manifestacije njihovog djelovanja,

savremenom konsenzusu po pitanju postojanja duhovnih stvorenja i njihovog djelovanja na čovjeka (insana).

odnosno do oboljenja, opsjednutosti i sl., a onda, eventualno i do liječenja duhovnom metodom i terapijom koja nema alternativu.

Duhovna terapija može biti zanimljiva i najširoj društvenoj populaciji, a posebno vjernicima – mu'minima, kao podsticaj razmišljanju i/ili širenju vlastitih spoznaja o tom svijetu i tim duhovnim silama, kao i ispravnoj, šerijatski utemeljenoj duhovnoj terapiji, na način i prema metodologiji islamske jurisprudencije, koju tako autohtono i superiorno baštini islamska kultura i civilizacija kao posjednica jedine originalno sačuvane Božije Objave u vidu nedostižnog čuda, božanskog Kur'ana, posljednjeg pečata svim nebeskim Objavama.

Pošto do danas, ni na jednoj obrazovnoj instituciji kod nas, niti u regionu, ne postoji ovakav jedan predmet, duhovna terapija je bio jedan pionirski iskorak, ali prije svega privilegija i prednost IPF-u u Bihaću, nad ostalim sličnim naučnim i obrazovnim institucijama, ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u široj regiji.

Međutim, pošto postoje paušalne, neproverene tvrdnje nekih dušebrižnika kako predmet Duhovna terapija, ili liječenje Kur'anom, rukja, ne zaslužuje pažnju i ne postoji kao nastavni predmet na obrazovnim institucijama u islamskom svijetu, podsjećamo, ne samo da postoje predmeti iz ove oblasti nego i specijalistički fakulteti, akademije i odsjeci koji se bave rukjom, duhovnom terapijom i liječenjem Kur'anom.

Godine 2009. obrazovne institucije u Saudijskoj Arabiji tražile su uvođenje šerijatske rukje i terapije Kur'anom na medicinske fakultete i specijalističke psihijatrijske odsjeke.

Nakon uvođenja u Saudiji to se proširilo i na druge arapske zemlje kao što je Egipat¹⁸.

¹⁸ كلية العلوم الطبية - قسم الطب التكاملي: الرئيسة

<https://ai-iu.com> > ...posjećeno: 17. septembra 2022.

الجامعة الأولى عالميا في الطب التكاملي باللغة العربية - كلية العلوم ...

<https://ai-iu.com> > posjećeno: 17. septembra 2022.

تم منح شهادة الدكتوراه المهنية في مجال "الطب التكميلي" للسيد ...

<https://dianaintlcollege.org> > posjećeno: 17. septembra 2022.

U Engleskoj je otvorena *Međunarodna akademija integrativnih medicinskih nauka* koja uključuje specijaliziranje rukje na engleskom i arapskom, ali i na nekoliko evropskih i azijskih jezika. Otvoren je i fakultet integrativne medicine i šerijatske rukje na arapskom jeziku na međunarodnom univerzitetu *Ebu Bekr Ibrahim* u Nigeru¹⁹.

Međunarodnu akademiju podržavaju i preporučuju mnoge ličnosti / ulema te poznate institucije fetvi kao što je Egipatska i Libijska, a u njenom upravnom i savjetodavnom tijelu koje je izradilo NPP su učenjaci iz Unije muslimanskih učenjaka²⁰.

U „Preporodu“ 2017. naglasili smo neke probleme u zajednici i društvu vezane za ovu tematiku i dali prijedloge za rješavanje. Međutim, problem kod liječenja duhovnih / duševnih stanja i bolesti u našem društvu, prepušten je stihiji u kojoj cvate ogroman procenat nedozvoljenih, zabranjenih, vidova liječenja s aspekta kur'ansko-sunnetskog učenja, tako da u ovakvom stanju i slučaju Zajednica treba i mora imati pravu, šerijatsku, dozvoljenu alternativu duhovnog liječenja ili iscjeljenja. Ako neće Zajednica, onda hoće oni koji uskaču u prazan prostor. Već imamo u našoj dijaspori, na Zapadu, registrovane učače rukje, zvanično otvorene „klinike“ koje plaćaju porez državi, organizuju seminare i „proizvode“ učače rukje s davanjem „murasel“ za rad.

Kada je u pitanju liječenje duhovnih bolesti, simplificirano kazano, postoje dvije strane i njihovi pomagači:

1. šerijatska, dozvoljena, koja zastupa metodu šerijatske rukje ili liječenje Kur'anom utemeljenu eksplicitnim kur'anskim tekstom i praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i
2. nešerijatska, zabranjena koja se bavi sihirom, crnom magijom, astrologijom, spiritizmom, numerologijom, remlom i sl., odnosno nekim vidom sotonizma ili crne magije koja šteti i obolijeva narod.

¹⁹ IQNA اقتراح تدريس «العلاج بالقرآن» في الطب النفسي -

<https://iqna.ir> > news > posjećeno: 17. septembra 2022.

²⁰ اعتماد منهجنا في الرقية من العلماء | الأكاديمية الدولية لعلوم الطب ...

<https://www.amr-ia.com> > ... posjećeno: 17. septembra 2022.

Razumljivo je da praznovjerja pa i sotonizam postoje u jednom otvorenom društvu kakvo je naše, jer šejtan, la'netullahi 'alejhi, kao zakleti čovjekov neprijatelj, djelovat će neprijateljski prema svakom dobru do Sudnjeg dana,

Napominjemo da je sahir (crna magija) u hadisu Poslanika, s.a.v.s., svrstan po težini (od sedam) kao drugi, smrtni, uništavajući grijeh, nakon širka.

U današnje vrijeme naše društvo je preplavljeno jednim vidom savremenog „duhovnog“ konzumerizma onih koji se bave ezoterijom ili okultizmom, dakle sihirom, magijom, astrologijom, spiritizmom, numerologijom, remlom i sl., odnosno nekim vidom sotonizma ili crne magije koja šteti i obolijeva narod i protiv čega bi se trebalo boriti i zbog toga je uveden i predmet Duhovne terapije na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću koji se institucionalizirao i uspješno se izučava gotovo jednu dekadu kao islamska, šerijatska alternativa nedozvoljenim metodama duhovnog liječenja ili egzorcizma.

Ko ovo ne primjećuje kao masovni problem neka samo prošetala preko mosta na rijeci Uni u Bihaću pa će vidjeti refleksiju primitivnog sotonizma ili praznovjerja u vidu stotina, a možda i hiljada pozaključavanih kilit - bravica na ogradi mosta.

Isto tako kada sam neposredno nakon agresorskog rata na BiH skretao pažnju na duhovne bolesti društva, problem crne magije, sihira, neprimjerenog odnosa prema Kur'anu itd., (a o čemu je bilo govora kao problemu u „Preporodu“ 2017. godine), između ostalog i na način učeći kolektivne rukje, da bi se u društvu, uopće, registrovao taj problem, samo u jednom danu u džematu Vrhpolje na kolektivnu rukju javilo se oko dvjesto „pacijenata“ s područja Krajine tražeći da im se prouči rukja.

Prema tome, za pohvalu je što se na IPF-u uveo odsjek SPDS, predmet Duhovna terapija, što se to na ovakav način institucionaliziralo i uradilo na ovom planu, u ovoj instituciji, a svakako bi dobro bilo da se to kao ispravna šerijatska praksa, pokuša implementirati i u druge obrazovne institucije IZ, zbog nužne potrebe te širokog nepoznavanja vjere običnog svijeta / džematlija, ili nerazumijevanja njenih istina, gdje se podliježe griješnju, praznovjerju, zapisima, hamajlijama, amuletima, sihiru, crnoj magiji i sl., što vodi u grijeh, nekada i u nevjerovanje / kufr

/ apostaziju. Duhovna terapija kao predmet odražava autentično islamsko učenje iz ove oblasti koje je 'prst u oku' svom tom savremenom, sotonističkom, okultističkom konzumerizmu, crnoj magiji, zapisima itd.

Umjesto zaključka

Zbog svega navedenog, i ovom prilikom, ponovo dajemo sljedeći prijedlog IZ i Upravi za nauku i obrazovanje Rijasetu IZ BiH:

Liječenju Kur'anom (rukja) kao ispravnoj islamskoj metodi duhovnog liječenja i iscjeljenja ne postoji alternativa, a to se upravo izučava u spomenutom predmetu Fakulteta koji se dokazao kao intelektualna kičma IZ ovih prostora, pa i šire, jer je odgojio i odškolovala na stotine zaposlenih vjeroučitelja rasutih po BiH i dijaspori, od Hrvatske, Srbije i Slovenije do Skandinavije i zapadnih evropskih zemalja uprkos stavovima nekih kvaziislamskih intelektualaca koji su bili protiv osnivanja islamskih pedagoških akademija, poslije fakulteta i protiv uvođenja vjeronauke u državne škole! A to se ispostavilo kao jedan od najboljih, strateških, krucijalnih projekata IZ u BiH.

Čitav svoj radni vijek pokušavamo institucionalizirati i ovaj oblik autentične islamske tradicije u IZ jer je to poprište akaiidske i materijalističke borbe, koji svojim obimom i masovnošću u društvu nadilazi snagu i moć pojedinca. Uspjeli smo to institucionalizirati prije gotovo desetak godina uvođenjem makar jednog predmeta na IPF-u.

Ako će se institucionalizacijom i autoritetom IZ umanjiti negativni efekti, iskorijeniti najgori, najbrutalniji vidovi manipulacije s Kur'anom, prevara i kvaziliječenja džahila, nezalica, šarlatana i prevaranata tipa Mekija Turabija u čijem slučaju je IZ prvo odigrala jednu jako ružnu ulogu, kojima je prevashodno cilj lahko zaraditi na nesreći potrebnih i bolesnih, onda, naravno Zajednica mora ponuditi alternativu u vidu šerijatskog načina liječenja Kur'anom, kao što je institucionalno ponudila imame, vjeroučitelje i sl., inače se ne može boriti protiv tih negativnosti.

Kad govorimo o inicijativi institucionalizacije liječenja Kur'anom, te da se to stavi pod ingerencije IZ, problem šerijatski pravnog tretmana takvog jednog zanimanja može se analogijom prenijeti s propisa

profesionalizacije imamluka i učenja ezana ili mujezinluka u historiji islama i hanefijskog mezheba.

Naime, u početku hanefije nisu dozvoljavale profesionalizaciju ibadetskih aktivnosti tako da su tek pozni hanefijski učenjaci to dozvolili, zbog nužde i potrebe za tim; dozvolili su i uzimanja materijalne nadoknade za učenje ezana i imamluka, iako utemeljitelj mezheba Ebu Hanife kao i mezhepski učenjaci iz prvih generacija to nisu dozvoljavali, nikako, ni u kom slučaju²¹. Međutim, kada se pojavila nužda i potreba za tim vidom institucionalizacije vjerske prakse, inače će vjera propasti i izgubiti se, jer nije bilo onih koji će stalno učiti ezan, imamiti itd., dozvolili su to pravdajući i argumentujući taj stav nuždom ili čak samo potrebom²². Analogno tome, može se izvršiti i institucionalizacija ovog zanimanja.

Sistemska rješenja ovog pitanja moglo bi biti da, po ugledu na fakultete / akademije već prisutne na arapskom, engleskom, nekim evropskim i azijskim jezicima koji imaju bakalaureat, magistarski i doktorski studij rukje, makar samo nešto od toga prenesemo u naš obrazovni sistem, pošto u Zajednici imamo islamske školske institucije, ili da se napravi elaborat i osnuje, možda, specijalistički studij, koji će obrazovati kadar za ovaj vid vjerske prakse, da bi se suzbile anomalije oko toga, a ljudi su u potrebi za tim. Na tom studiju, obavezno bi se pored tematike liječenja Kur'anom izučavali:

predmeti Kiraeta, šerijatskopравnih i drugih vjerskih znanosti koje se povezuju s rukjom,

neke uvodne medicinske znanosti i dijagnostike iz praktičnog razloga da se mogu prepoznati simptomi nekih bolesti (srčanih, moždanih, epileptičnih i sl.), koje tokom učenja rukje mogu izgledati potpuno kao efekti učenja rukje, a biti isključivo medicinske prirode,

i metoda alternativne medicine, posebno hidžame koja uz rukju daje posebno efikasne rezultate liječenja duhovnih / duševnih bolesti.

²¹ *Ed-Durru-l-muhtar*, 6/756., *El-Ihtijar*, 2/59.

²² *Ed-Durru-l-muhtar*, 6/756.

Studij bi imao i praksu ambivalentne prirode: neurološku (medicinsku) i praktično učenje rukje na pacijentima uz islamski egzorcizam.

A Uzvišeni najbolje zna. Vallahu velijut-tefik.

LITERATURA

Kur'an i prijevodi Kur'ana

El-Kur'anul-kerim, Mushafu-l-Medinetin-Nebevijeh (1405. po H.) Kur'an Časni, medinska verzija Mushafa; Mudžemme'u-l-melik Fehd.

Besim Korkut (1412. po H.) *Kur'an s prevodom*, S. Arabija, Medina: Štamparija kralja Fahda.

The Zekr Project El-Kur'anul-kerim.

Knjige

Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mevsuli, el-Ihtijar lita'lili-l-muhtar, PDF, 26. decembar, 2012.

Ahmed Smajlović; *فلسفة الإستشراق وأثرها في الأدب العربي المعاصر* *Filozofija orijentalizma i njen uticaj u savremenoj arapskoj književnosti*, Darul-fikril-a'rebi, PDF, 4. maj, 2010.

Bedruddin el-'Ajni; *'Umdetu-l-kari'i šerh Sahihu-l-Buhari*, Bejrut: Daru-l-fikr.

Es-Suhejli, *er-Revdu-l-unuf*, PDF, 17. januar, 2009.

Es-Sujuti, *ed-Durru-l-mensur*, Daru-l-fikr.

Grupa autora; (1999) *Arapsko-islamski uticaj na evropsku renesansu*, Sarajevo, drugo izdanje.

Ibn A'bidin, Muhammed Emin (1979) *Hašijetu reddi-l-muhtar*, Daru-l-fikr.

Ibn A'bidin, *Reddu-l-muhtar a'led-durri-l-muhtar*, Daru-l-fikr, 1412/1992.

Ibnu-l-Humam; *Fethu-l-kadir šerhu-l-hidaje*, Matbe'atu Mustafa Muhammed bi-l-Kahira.

Ibn-Džerir et-Taberi (1984) *Džami'u-l-bejan fi te'vili aji-l-Kur'an*, Daru-l-Fikr.

- Ibn-Hadžer, El-‘Askalani (1987) *Fethu-l-Bari bišerh Sahihu-l-Buhari*, Kairo: Darur-rejjan lit-turas.
- Ibn-Kesir (2000) *Tefsir Ibn-Kesir*. Sarajevo: Visoki saudijski komitet.
- Ibn-Tejmije (1398) *Medžmu’u fetava*. Izdanje kralja Fehda b. ‘Abdulaziza.
- Jahja b. Šeref Ebu-Zekerijja En-Nevevi (1416/1996), *El-Minhadž, šerh Sahih Muslim ibn El-Hadždžadž, Šerhun-Nevevi a’la Muslim*, Darul-hajri.
- Jahja b. Šeref Ebu-Zekerijja En-Nevevi, *Minhadžut-talibin ve u’mdetu-l-muttekin*, PDF, 21. maj, 2007.
- Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (1985) *El-Džamiu’ liahkami-l-Kur’an*, Libanon, Bejrut: Daru ihjait-turasi-l-‘Arebi.
- Muhammed b. Džerir et-Taberi (1988) *Džami’u-l-bejan ‘an te’vili aji-l-Kur’an*, Daru-l-fikr.
- Muhammed b. Ismai’l El-Buhari (1414/1993) *Sahih*, Daru Ibni Kesir.
- Muhammed b. Idris eš-Šafi’i, *El-Umm*, Libanon, Bejrut: Daru-l-ma’rife.
- Muhammed b. I’sa Et-Tirmizi, *Sunen*, Darul-kutubil-i’lmijje.
- Muhammed b. ‘Ali eš-Ševkani (1973) *Nejlu-l-evtar min ehadis sejjidi-l-ebrar*, Daru-l-džil.
- Muhammed b. ‘Ali eš-Ševkani (1973) *Fethu-l-kadir*, Daru-l-fikr.
- Muhammed Nasirud-din el-Albani, *Sahihul-džmi’is-sagir ve zijadetuhu el-Fethu-l-kebir*, PDF, 3. juni, 2006.
- Muhammed Nesib er-Rifa’i (1978) *Tejsiru-l-‘Alijji-l-kadir lihtisari tefsir Ibn Kesir*, Bejrut.
- Muslim b. El-Hadždžadž El-Kušejri En-Nejsaburi, *Sahihu Muslim*, Daru ihjail-kutubil-a’rebijje.
- Zekijjuddin el-Munziri (1968) *Et-Tergibu vet-terhibu minel-hadisiš-šerif*, Muessesetut-tarih vet-turasi-l-‘arebi.

Internet

<http://www.avaz.ba/clanak/281483/americki-naucnici-savjetuju-ljude-da-prednu-na-islam-a-kazu-da-za-to-ima-jako-dobar-razlog#sthash.Jx1IOiA3.dpuf>

كلية العلوم الطبية - قسم الطب التكاملي: الرئيسة

<https://ai-iu.com> › posjećeno: 17. septembra, 2022.

الجامعة الأولى عالميا في الطب التكاملي باللغة العربية - كلية العلوم ...

<https://ai-iu.com> › posjećeno: 17. septembra 2022.

تم منح شهادة الدكتوراه المهنية في مجال "الطب التكميلي" للسيد ...

<https://dianaintlcollege.org> › posjećeno: 17. septembra 2022.

اقترح تدريس «العلاج بالقرآن» في الطب النفسى - IQNA

<https://iqna.ir> › news › posjećeno: 17. septembra 2022.

اعتماد منهجنا في الرقية من العلماء | الأكاديمية الدولية لعلوم الطب ...

<https://www.amr-ia.com> › posjećeno: 17. septembra 2022.

Broj stanovnika u EU smanjen na 447,7 miliona

<https://www.aa.com.tr> › svijet › broj pristupljeno: 17. septembra 2022.

THE NECESSITY OF SPIRITUAL UPBRINGING IN THE CURRICULUM OF IPF BIHAĆ

Abstract

After an introduction and clarification of islamic spirituality, its originality, authenticity and finally superiority in comparison to other faiths and religions, and which is located in foundations of our own identity, presenting the guarantee of our survival in this particular area. In the paper we discuss about the institutionalization of spiritual upbringing in real social life which represents a special difficulty in one multiethnic and multireligious society.

Islamic Pedagogical Faculty (IPF) in Bihać in its name has the prefix islamic, while its Department of Social Pedagogy and Spiritual Care (SPDS) even carries the prefix spiritual, which necessarily requires the initiation of spiritual upbringing into its curriculum or gives legitimacy to the courses, research and graduation thesis from the field of islamic and conventional courses, many issues study comparatively spiritually and scientifically and/ or vice versa scientifically and spiritually with mentors and co-mentors from religious and conventional courses.

The difficulty of institutionalizing religion and its spiritual values in our multicultural society, especially islamic ones, can be best seen only from the attempts by the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina (IZ BIH) to sign an Agreement with the State of Bosnia and Herzegovina, as well as the existence of obstructions and insurmountable obstacles to its realization, even though such agreements were signed with representatives the other two constituent nations! We encountered similar obstacles in the realization, opening and making socio-economic status of our faculty, the Department of Religious Studies, Social Pedagogy and Spiritual Care, as well as in some courses, especially Spiritual Therapy, Genocide, or Contemporary History of Bosniaks, etc.

Muslims, Bosniaks, unfortunately, have enraged enemies, but they also have their own identity, faith and superior spirituality. Besides that, sheitans, devils in their own but also in human shape, continue to work on the same activities as in the 1990s. Therefore, let no one regret what has passed, but let them work today to ensure that without an adequate response and readiness, it must not be repeated again. It should be done everything necessary to keep the peace, but also everything necessary to prevent the cruelest and most brutal attacks that we can, quite certainly, expect again, because the example of Ukraine exemplifies that this is very possible and realistic even in this time.

On the spiritual level, as members of the Shahadet, the public testimony of faith, we are obliged to promote the belief that Islam is the only correct monotheistic religion, so if the

others refuse to do so, we should offer them what Muhammad, peace be upon him, offered in the form of mubahala / mutual cursing, to the deputation of the people of Najran who it came to him from the distant, southern parts of the Arabian Peninsula.

Sayings in the hermeneutics of the Qur'an about that historical case are still relevant up to this day, because it offers a way and a mode how to conduct a true dialogue and trace the relationship with other faiths and religions on the doctrinal level, without exaggeration/extremism and force on one side or negligence on the other, not only in terms of war or obeying others and following them,, and what is especially relevant in our case in our homeland which is multiethnic and multireligious, an environment that has extremists on all sides but also has a reasonable people, a country that has experienced war and genocide and attempt to exterminate the Muslim population. The challenge of mubahala, which was historically addressed to the deputation of Christians from Najran, can be transferred in modern times to their current religious representatives, but also, without denying that there are sincere believers in their ideologies on all sides, ascetics and good people and among others (defective) religion, not only Muslims, and we recommend that they at least shut themselves up in solitude between four walls and sincerely ask for God's mercy, and Almighty direct them to the Right Path.

Keywords: *spirituality, spiritual care, spiritual therapy, institutionalization of spirituality, mubahala/cursing each other, monotheism, multiethnic, multireligious*

ضرورة مادة التربية الروحية في مناهج كلية التربية الإسلامية في بيهاتش

الملخص

بعد المقدمة وتوضيح ماهية الروحانية الإسلامية وأصالتها وجلالتها وتفوقها على الأديان الأخرى، والتي تتواجد في أسس هويتنا نفسها، كما أنها الضمان لبقائنا على هذه المساحات، في هذا البحث نتحدث عن إضفاء الطابع المؤسسي على التعليم الروحي في الحياة الاجتماعية الواقعية، والتي تمثل صعوبة خاصة في مجتمع متعدد الأعراق والأديان.

كلية التربية الإسلامية في بيهاتش والتي تحوي كلمة (الإسلامية) في اسمها، وكذلك قسم التربية الاجتماعية والرعاية الروحية بالجامعة ذاتها، والذي يحوي كلمة (الروحية) في اسمه، والذي يحتمل بالضرورة وجود مادة التربية الروحية في مناهجها أو السماح بالأبحاث والدراسات ضمن المواد الإسلامية والتقليدية على حد سواء، والتي تتضمن الدراسة المقارنة بين القضايا الروحية والعلمية أو العكس، تحت إشراف المشرفين والمرشدين المختصين بالمواد الدينية والتقليدية.

إن صعوبة إضفاء الطابع المؤسسي على الدين وقيمه الروحية في مجتمعنا متعدد الثقافات وخاصة الإسلامي منها، يمكن ملاحظتها بصورة أوضح عند النظر إلى المحاولات التي ما زالت تبذلها المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك لتوقيع اتفاقية مع دولة البوسنة والهرسك والتي تتعرض دومًا لمعوقات وعقبات لا يمكن تجاوزها، بالرغم من أن مثل هذه الاتفاقيات تم توقيعها مع ممثلي الديانتين الآخرين! لقد واجهنا عقبات مماثلة في وضع وتثبيت الحالة الاجتماعية والاقتصادية لكليتنا، وشمل ذلك كلا القسمين: قسم الدراسات الإسلامية وقسم التربية الاجتماعية والرعاية الروحية، وكذلك فيما يتعلق ببعض المواد، وخاصة مادة العلاج الروحي، وكذلك الإبادة الجماعية أو مادة تاريخ المعاصر للبوشناق، وإلخ.

إن المسلمين البوسنيين لديهم للأسف أعداء شرسون، لكن لديهم أيضًا هويتهم الخاصة وإيمانهم وروحانياتهم الفائقة. نضيف إلى ذلك حقيقة أن الشياطين في شكلهم الخاص بهم ولكن المتلبسين البشر أيضًا لا يزالون يعملون في نفس تلك الأنشطة كما سبق وحدث في التسعينيات من القرن الماضي. يجب أن لا يندم أحد على ما مضى، ولكن يجب أن يعمل اليوم للتأكد من أنه على استعداد ودراية بما يحيط به بحيث لا يتكرر ما حدث في السابق مرة أخرى. يجب القيام بكل ما هو ضروري للحفاظ على السلام ولكن يجب علينا أيضًا القيام بكل ما باستطاعتنا لمنع الهجمات الشرسة والوحشية. يجب علينا توقع حدوث الأسوء، وما يحدث في أوكرانيا مثال حي على إمكانية حدوث ذلك حتى في هذا العصر.

على الصعيد الروحي، كمنتسبين للدين الإسلامي علنًا، نحن ملزمون بتعزيز الاعتقاد بأن الإسلام هو دين التوحيد الصحيح الوحيد، فإذا رفض الطرف الآخر قبول ذلك، فعلينا أن نفعل كما

فعل رسولنا محمد، صلى الله عليه وسلم، ذات مرة حيث عرض المباهلة، أي اللعان، على أهل نجران الذين جاءوا إليه من الأجزاء الجنوبية البعيدة من شبه الجزيرة العربية.

لا تزال الأقوال في تأويل القرآن الكريم لتلك الحادثة التاريخية متداولاً إلى يومنا هذا، وذلك لأنها تقدم طريقة القيام بحوار حقيقي وتتبع العلاقة مع الأديان الأخرى على المستوى العقائدي دون مبالغة أو تطرف أو قوة من جهة، أو الإهمال من جهة أخرى. ليس ذلك فقط عند الحديث عن الحرب أو إخضاع الآخرين أو اتباعهم، وهو شيء دارج بشكل خاص في وطننا متعدد الأعراق والأديان، والذي يحوي على متطرفين من جميع الجوانب ولكن يحوي أيضاً أشخاص عاقلين. إنها دولة شهدت حرباً وإبادة جماعية ومحاولة إبادة السكان المسلمين بها. يمكننا نقل تحدي المباهلة، الذي كان موجهاً تاريخياً إلى الجماعة المسيحية القادمة من نجران، إلى ممثلي ديانتهم في العصر الحديث، دون إنكار وجود مؤمنين مخلصين بينهم لمعتقداتهم من جميع الجوانب. هناك أناس زاهدون وصالحون ضمن منتسبي الديانات الأخرى (الغير سليمة)، وليس بين المسلمين فقط، ونصحهم بحبس أنفسهم على الأقل في عزلة، وأن يطلبوا بإخلاص رحمة الله، لعل الله يرشدهم بإخلاصهم هذا إلى الصراط المستقيم.

الكلمات المفتاحية: الروحانية، العناية الروحية، العلاج الروحي، إضفاء الطابع المؤسسي على الروحانية، المباهلة، اللعان، التوحيد، بيئة متعددة الأعراق والأديان.